

Bilančna struktura hrvatskih kreditnih institucija

Bošnjak, Gordana

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:629353>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

GORDANA BOŠNJAK

BILANČNA STRUKTURA HRVATSKIH KREDITNIH INSTITUCIJA

Završni rad

Pula, 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

BILANČNA STRUKTURA HRVATSKIH KREDITNIH INSTITUCIJA

Završni rad

Studentica: Gordana Bošnjak

Studijski smjer: Financijski management

Kolegij: Bankarski management

Mentor: izv. prof. dr. sc. Manuel Benazić

Pula, rujan 2015.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Gordana Bošnjak, kandidatkinja za prvostupnicu poslovne ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Puli, 29. 09. 2015.

Studentica:

Sadržaj

<u>1. Uvod</u>	1
<u>2. Hrvatske kreditne institucije</u>	2
<u>2.1. Pojam kreditnih institucija</u>	2
<u>2.2. Vrste kreditnih institucija i njihovih usluga</u>	3
<u>2.3. Regulacija kreditnih institucija</u>	8
<u>3. Upravljanje bilancom banaka kao najznačajnijih kreditnih institucija</u>	10
<u>3.1. Strategija upravljanja aktivom</u>	10
<u>3.2.Strategija upravljanja obvezama</u>	11
<u>3.3. Strategija upravljanja bilancom</u>	11
<u>3.4. Rizici koji se javljaju prilikom upravljanja imovinom i obvezama</u>	12
<u>4. Analiza bilance i izvanbilančnih stavki hrvatskih kreditnih institucija</u>	15
<u>4.1. Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija</u>	15
<u>4.2. Struktura bilance</u>	22
<u>4.2.1. Struktura imovine</u>	22
<u>4.2.2. Struktura obveza i kapitala</u>	24
<u>4.3. Struktura izvanbilančnih stavki</u>	26
<u>5. Zaključak</u>	28
<u>Literatura</u>	30
<u>Popis priloga</u>	32
<u>Popis tablica</u>	33
<u>Popis grafikona</u>	34
<u>Sažetak</u>	35
<u>Summary</u>	36

1. Uvod

Kreditne institucije se danas često izjednačavaju s bankama, s obzirom na djelatnost koju im Zakon o kreditnim institucijama propisuje, međutim to nije tako, te treba imati na umu da su banke samo jedna od vrsta kreditnih institucija. Pojam kreditnih institucija inače je karakterističan za zakonodavstvo Europske unije, a kako je Hrvatska postala članica 2013. godine, još za vrijeme usklađivanja propisa sa zakonodavstvom EU, ovaj pojam je 2008. godine uveden i implementiran i u hrvatskoj terminologiji. Međutim, treba naglasiti da se taj pojam rijetko kad koristi, kako u literaturi tako i u govoru, te se umjesto njega i dalje pribijegava korištenju termina „banka“, te od tud potječe miješanje i izjednačavanje ovih dvaju pojmova. U ovom radu je glavni cilj upoznavanje sa pojmom kreditnih institucija te pregled bilančne strukture istih.

Rad se sastoji od pet poglavlja. U prvom će se poglavlju ovog završnog rada predstaviti njegova tema, kompozicija, ciljevi te znanstvene metode koje su korištene prilikom izrade. Drugo poglavlje govori o hrvatskim kreditnim institucijama, gdje će se pojasniti pojam kreditnih institucija, prikazati će se koje sve vrste kreditnih institucija postoje te koje usluge pružaju, a također će biti riječi i o regulaciji kreditnih institucija. U trećem poglavlju će se pojasniti strategije upravljanja bilancom banaka kao najznačajnijih kreditnih institucija. U strategije upravljanja bilancom se ubrajaju strategije upravljanja aktivom, obvezama te izvanbilančnim stavkama. U poglavlju će također biti riječi o rizicima koji se javljaju prilikom upravljanja bilancom banaka. Četvrto poglavlje rada se odnosi na analizu bilance i izvanbilančnih stavki hrvatskih kreditnih institucija. Najprije će se analizirati pokazatelji poslovanja kreditnih institucija a nakon toga će se pristupiti analizi imovine, obveza i kapitala te izvanbilančnih stavki. U zadnjem poglavlju rada će se prikazati zaključna razmatranja na temu ovog završnog rada.

Prilikom pojašnjavanja i definiranja hrvatskih kreditnih institucija, definiranja banaka, štedionica i ostalih pojmova u radu, koristila se metoda analize. Ova metoda se također u radu koristila kada je trebalo raščlanjivati neke pojmove na još jednostavnije dijelove. U radu je također korištena metoda klasifikacije, pomoću koje su se pojmovi dijelili na jednostavnije pojmove. Također se brojni pojmovi ili sami procesi uspoređuju jedni s drugima ili njima sličnima, što se postiglo metodom komparacije. Metoda pomoću koje se opisuje sve što je navedeno u radu se zove metoda deskripcije, te je ona najviše korištena u radu.

2. Hrvatske kreditne institucije

Sam pojam „kreditne institucije“ karakterističan je u zakonodavstvu Europske unije, a budući da je Hrvatska nova članica, tako se i u njoj pojam „banka“ zamijenio pojmom „kreditne institucije“. Taj pojam je već bio implementiran u hrvatsku bankovnu regulativu 2008. godine kada je stupio na snagu Zakon o kreditnim institucijama (NN 117/08). U ovom će se poglavlju definirati kreditne institucije prema ranije spomenutom zakonu, zatim će se pojasniti koje sve vrste kreditnih institucija djeluju te će biti riječi o regulaciji kreditnih institucija.

2.1. Pojam kreditnih institucija

Kreditna institucija se može definirati kao kreditna institucija sa sjedištem u Hrvatskoj, koja je od Hrvatske narodne banke (HNB) dobila odobrenje za rad¹. Prema Zakonu o kreditnim institucijama (NN 159/2013 i 19/2015), kreditna institucija se može osnovati kao banka, štedna banka ili stambena štedionica.

Kreditna institucija može biti osnovana bilo od domaćih ili stranih fizičkih i pravnih osoba. U njenom osnivanju ne postoje ograničenja koja se tiču broja osnivača, također nema ograničenja niti kod kriterija podjele na domaće i strane, pravne i fizičke osobe, kao i ograničenja po pitanju njihovih udjela pri osnivanju kreditne institucije i slično. Ovo pravilo vrijedi za sve kreditne institucije, s tim što stambenu štedionicu još mogu osnivati i banke i društva za osiguranje.

Nakon osnivanja kreditne institucije, potrebno je podnijeti HNB-u zahtjev za izdavanjem odobrenja za rad. Navedeno odobrenje se izdaje za pružanje bankovnih usluga, ali može također sadržavati odobrenje i za pružanje financijskih usluga. Naravno, u slučaju da se neka kreditna institucija želi baviti i bankovnim i financijskim uslugama, tada u zahtjevu koji prilaže HNB-u mora navesti i kojim točno financijskim uslugama se želi baviti. Postojeće banke, štedne banke i stambene štedionice nastavljaju poslovati kao kreditne institucije prema Zakonu o kreditnim institucijama na temelju već dobivenog odobrenja.

HNB može oduzeti odobrenje za rad kreditnoj instituciji, u slučaju da nakon što dobije odobrenje, ne počne poslovati unutar 12 mjeseci, zatim ako prestane ispunjavati uvjete na temelju kojih joj je HNB izdao odobrenje za rad, ukoliko je dobila odobrenje na temelju

¹Narodne novine, *Zakon o kreditnim institucijama*, Narodne novine d.d., Zagreb, 2013., 159/13, čl.5.

netočne dokumentacije ili u slučaju u kojem su nastupili razlozi za donošenje odluke o pokretanju postupka prisilne likvidacije kreditne institucije. Ovo su samo neki slučajevi u kojima HNB može oduzeti odobrenje za rad kreditnoj instituciji, važno je napomenuti da postoji još niz situacija u kojima može doći do navedenog postupka.

Kao što je na početku već rečeno, kreditne institucije može osnovati domaća i strana fizička ili pravna osoba. Isto tako, građanima Republike Hrvatske može pružati bankovne i financijske usluge strana kreditna institucija, putem svojih podružnica ili pak neposredno. U takvim slučajevima je potrebno poštivati različite propise Europske unije, propise država članica ili drugih država. Dakle financijska institucija iz neke druge države članice koja ima svoju podružnicu ili podređeno društvo sa sjedištem u državi članici, može pružati uzajamno priznate financijske usluge u Hrvatskoj, neposredno ili preko podružnica.

Zajedničko svim kreditnim institucijama je to da smiju primati depozite i ostala sredstva s obvezom vraćanja od javnosti i odobravati kredite za vlastiti račun². Međutim, s obzirom na to da kredite smiju odobravati i druge osobe, kreditne institucije se od ostalih financijskih institucija razlikuju po tome što jedine mogu primati novčane depozite od najšire javnosti, dok je to ostalim financijskim institucijama zabranjeno.

2.2. Vrste kreditnih institucija i njihovih usluga

Kao što je već ranije navedeno, kreditne institucije se mogu osnovati u nekoliko oblika, i to kao:

- 1) banka,
- 2) štedna banka,
- 3) stambena štedionica,
- 4) institucije za elektronički novac.

U ovom radu naglasak će biti na bankama, kao jednim od najznačajnijih kreditnih institucija, stoga će o njima biti više riječi u nastavku.

²Leko, Vlado, *Financijske institucije i tržišta*, Zagreb: Mikrorad, 2004., str. 144.

„**Banka** je čimbenik novčanog i kreditnog sustava, ali i poslova koje se uobičajeno nazivaju bankarskim, a tijekom kojih nastaju odnosi u prometu novca i kredita, te nenovčanih financijskih oblika“³. Prema Zakonu o kreditnim institucijama, banke pružaju tri glavne vrste usluga, a to su bankovne usluge, osnovne financijske usluge te dodatne financijske usluge.

Prva vrsta usluga koje banke pružaju su bankovne usluge, a one se odnose na primanje depozita ili drugih povratnih sredstava od javnosti, te odobravanja kredita iz tih sredstava za vlastiti račun gdje putem kamatnih stopa ostvaruju zaradu.

„Odobravanje kredita, za razliku primjerice od ulaganja u vrijednosne papire, uvijek predstavlja dvostrani, personalizirani odnos između banke i kreditnog dužnika, zahtijeva visokostručna znanja, složene ekspertize i stalno praćenje kredita“⁴. Krediti kod svake banke inače donose najviše prihoda, ali su također i najrizičniji za banku. Upravo su najveći bankovni problemi koji čak dovode i do propadanja i zatvaranja banka, povezani sa lošim kreditima.

Zakon o kreditnim institucijama također definira koje su to osnovne financijske usluge koje banka pruža, a to su⁵:

- primanje depozita ili drugih povratnih sredstava;
- odobravanje kredita i zajmova, što se također odnosi i na odobravanje potrošačkih kredita, zajmova, hipotekarnih kredita, financiranje komercijalnih poslova te forfeiting odnosno izvozno financiranje na osnovi otkupa s diskontom i bez regresa dugoročnih nedospjelih potraživanja osiguranih financijskim instrumentima;
- factoring ili otkup potraživanja s regresom ili bez njega;
- leasing, odnosno financijski najam;
- izdavanje garancija ili drugih jamstava;
- trgovanje za svoj račun ili za račun klijenta instrumentima tržišta novca, prenosivim vrijednosnim papirima, stranim sredstvima plaćanja, uključujući mjenjačke poslove, zatim financijskim ročnicama i opcijama te valutnim i kamatnim instrumentima;
- platne usluge u skladu s posebnim zakonima;

³Božina, Lovre, *Novac i bankarstvo*, Pula: Fakultet ekonomije i turizma Pula, 2008., str. 244.

⁴Leko, Vlado, Stojanović, Alen, *Sektorska i namjenska struktura bankovnih kredita*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2006. Vol. 4, No.1, str. 240.

⁵Narodne novine, *Zakon o kreditnim institucijama*, Narodne novine d.d., Zagreb, 2013., 159/13, čl.8.

- usluge vezane uz poslove kreditiranja, kao što su primjerice prikupljanje podataka, izrada analiza i davanje informacija o kreditnoj sposobnosti pravnih i fizičkih osoba koje samostalno obavljaju djelatnost;
- iznajmljivanje sefova;
- posredovanje pri sklapanju poslova na novčanom tržištu;
- sudjelovanje u izdavanju financijskih instrumenata i pružanje usluga vezanih uz izdavanje financijskih instrumenata u skladu sa zakonom kojim se uređuje tržište kapitala;
- upravljanje imovinom klijenata i savjetovanje u vezi s tim;
- poslovi skrbništva nad financijskim instrumentima i usluge vezane uz skrbništvo nad financijskim instrumentima u skladu sa zakonom kojim se uređuje tržište kapitala;
- savjetovanje pravnih osoba glede strukture kapitala, poslovne strategije i sličnih pitanja te pružanje usluga koje se odnose na poslovna spajanja i stjecanje dionica i poslovnih udjela u drugim društvima;
- izdavanje elektroničkog novca;
- investicijske i pomoćne usluge i aktivnosti propisane posebnim zakonom kojim se uređuje tržište kapitala.

Treća vrsta usluga koje banke pružaju jesu dodatne financijske usluge, a one se odnose na sljedeće⁶:

- poslove koji su vezani uz prodaju polica osiguranja u skladu s propisima kojima se uređuje osiguranje;
- pružanje usluga upravljanja platnim sustavima u skladu s odredbama posebnog zakona;
- druge usluge koje kreditna institucija može pružati u skladu s odredbama posebnog zakona;
- druge usluge ili poslovi koji s obzirom na način pružanja i rizik kojem je kreditna institucija izložena, imaju slične karakteristike kao i osnovne financijske usluge ali pod uvjetom da su navedene u odobrenju za rad kreditne institucije kojeg izdaje HNB što je i pojašnjeno na početku rada.

⁶Narodne novine, *Zakon o kreditnim institucijama*, Narodne novine d.d., Zagreb, 2013., 159/13, čl.8.

Kreditna institucija ne smije obavljati nijednu drugu djelatnost, osim pružanja bankovnih ili financijskih usluga za koje je dobila odobrenje nadležnog tijela te pomoćnih usluga.

„Poslovno područje banke s aspekta aktive imovinske bilance ograničeno je strukturom financijskog potencijala u pasivi, te zakonski propisanim rezervama koje banka drži kod središnje banke kao stožerne institucije novčanog sustava“⁷.

Štedne banke su također jedna od vrsta kreditnih institucija, a na hrvatskom financijskom tržištu ove institucije su se javile nešto kasnije, te se može reći da su još uvijek relativno nove.

Štedne su banke prvenstveno uvedene na financijsko tržište radi potrebe za likvidacijom štedno-kreditnih zadruga koje su prije postojale, ali i zbog stvaranja mogućnosti preoblikovanja barem jednog njihovog dijela u kapitalne depozitne institucije ovog tipa.

Glavne usluge koje štedne banke pružaju su bankovne usluge, a kao i kod banka, i ovdje se odnose na primanje depozita ili drugih povratnih sredstava od javnosti te odobravanje kredita iz tih istih sredstava. Na taj način, naplatom svojih usluga, štedne banke ostvaruju zaradu. Međutim, štedne se banke ipak po nečemu razlikuju od banaka. „Naime, štedne institucije su ograničene u mogućnostima alokacije svoje imovine za različite uporabe“⁸. Godinama je štedionicama i štedno-kreditnim udrugama diljem svijeta zabranjivano odobravanje potrošačkih i poslovnih zajmova. Isto tako, štedne banke za razliku od poslovnih banaka ne smiju pružati usluge factoringa, forfeitinga, financijskog najma (leasinga), platnog prometa s inozemstvom, te različite usluge uz vrijednosne papire i poslove imovinsko – financijskog restrukturiranja⁹. Također, štedne banke ne smiju poslovati u inozemstvu niti osnivati podružnice i predstavništva u inozemstvu.

Treća vrsta kreditnih institucija su **stambene štedionice**. Postale su dio financijskog sustava Hrvatske početkom 1998. godine¹⁰. Ove institucije su specijalizirane isključivo za skupljanje štednih depozita koje imaju za cilj financiranje zbrinjavanja stambenog pitanja klijenata, kao

⁷Božina, Lovre, *Novac i bankarstvo*, Pula: Fakultet ekonomije i turizma Pula, 2008., str. 250.

⁸LeRoy Miller, Roger, VanHouse, David, *Moderni novac i bankarstvo*, Treće izdanje, Mate, Zagreb, 1997. str. 128.

⁹Mlinarić, Darko, *Kreditne institucije u RH*, Ekonomski fakultet Zagreb, 2015. dostupno na: <http://web.efzg.hr/dok/fin/dmlinaric/Kreditne%20institucije%20u%20RH.pdf>, [datum pristupanja: 12.7.2015].

¹⁰Leko, Vlado, *Financijske institucije i tržišta*, Zagreb: Mikrorad, 2004., str. 176.

što je izgradnja obiteljskih kuća ili stanova, najam stambenog prostora, te kupnje i opremanja građevinskog zemljišta.

Osnivač stambenih štedionica su banke, a štednja se može voditi u kunama ili stranoj valuti, odnosno devizama. Stambene štedionice dobivaju državnu potporu putem premiranja štednje iz državnog proračuna. U Hrvatskoj, HNB je izdao odobrenje za rad 5 stambenih štedionica.

„Stambene štedionice su male institucije. To se može zaključiti iz sljedećih podataka; ukupna aktiva stambenih štedionica iznosila je krajem 1998. samo 106,3 milijuna kuna, a u studenom 2008. 6,490 milijardi kuna ili 61 puta više. Ovakav zaključak još više dolazi do izražaja promatra li se stanje prikupljenih depozita koji su u studenom 2008. iznosili 5,811 milijardi kuna ili 90% ukupne pasive stambenih štedionica, a u odnosu na 1998. porasli su čak 668 puta¹¹.

Institucija za elektronički novac se prema Zakonu o elektroničkom novcu (NN 139/10), definira kao pravna osoba koja ima odobrenje za izdavanje elektroničkog novca.

Elektronički novac se definira kao „pohranjena novčana vrijednost koja je izdana nakon primitka novčanih sredstava u svrhu izvršavanja platnih transakcija u smislu zakona kojim se uređuje platni promet i koju prihvaća fizička ili pravna osoba koja nije izdavatelj tog elektroničkog novca, a koja čini novčano potraživanje prema izdavatelju¹².

Usluge koje može pružati ovakva vrsta institucije se mogu navesti kao sljedeće¹³:

- izdavanje elektroničkog novca;
- platne usluge povezane s izdavanjem elektroničkog novca;
- pružanje jedne ili više platnih usluga koje nisu povezane s izdavanjem elektroničkog novca;
- operativne usluge i pomoćne usluge usko povezane s izdavanjem elektroničkog novca ili pružanjem platnih usluga za koje je dobila odobrenje;
- odobravanje kredita u vezi s pružanjem platnih usluga;
- upravljanje platnim sustavom u skladu sa zakonom kojim se uređuje platni promet.

¹¹Mlinarić, Darko, *Kreditne institucije u RH*, Ekonomski fakultet Zagreb, 2015. dostupno na: <http://web.efzg.hr/dok/fin/dmlinaric/Kreditne%20institucije%20u%20RH.pdf>, [datum pristupanja: 12.7.2015].

¹²Narodne novine, *Zakon o elektroničkom novcu*, Narodne novine d.d., Zagreb, 2010., br. 130/10, čl.2.

¹³loc.cit. čl. 2

Naravno, ovakav oblik elektroničkog plaćanja nadzire HNB, koja nadgleda i regulira rad institucija za izdavanje elektroničkog novca. Institucije koje trenutno pružaju uslugu plaćanja e-novcem su telekomi i kartičarske kuće.

2.3. Regulacija kreditnih institucija

Regulacija kreditnih institucija je neophodna u današnje vrijeme neizvjesnosti i tržišnih šokova te uvjeta financijske krize. Putem regulacije se poduzimaju sve mjere koje imaju za cilj otklanjanje i sprječavanje problema i prijetnji koje mogu uzrokovati gubitke u poslovanju te također pridonose zaštiti banaka od propasti te loših namjera klijenata. Regulacija ima za cilj prvenstveno osigurati kreditnim institucijama sigurno i nesmetano poslovanje uz pravovremeno detektiranje i otklanjanje svih potencijalno štetnih elemenata koji imaju za posljedicu narušavanje njenog poslovanja.

Regulacija kreditnih institucija u Hrvatskoj je povjerena središnjoj banci, odnosno Hrvatskoj narodnoj banci. U svrhu regulacije, HNB donosi različite propise koje joj nameće zajednička monetarna politika Europske unije, kako bi kreditne institucije bile usklađene i uređene sa poslovanjem kreditnih institucija u drugim državama članicama, te radi usklađivanja različitih smjernica i preporuka koje je izdalo Europsko nadzorno tijelo za bankarstvo, odnosno radi usklađivanja s upozorenjima i preporukama koje je izdao Europski odbor za sistemske rizike¹⁴.

Hrvatska narodna banka kontrolira provedbu mjera monetarne i devizne politike i propisa kojima su uređeni devizno poslovanje i kreditni odnosi s inozemstvom od strane banaka, odnosno kreditnih institucija. Pri obavljanju kontrole Hrvatska narodna banka ima pravo uvida u poslovne knjige i ostalu dokumentaciju banaka. U slučaju nepridržavanja mjera i propisa monetarne i devizne politike, Hrvatska narodna banka može poduzeti mjere prema banci i rukovodećim radnicima banke. Također ocjenjuje da li je udovoljeno uvjetima za osnivanje banke, kontrolira poslovanje banke te donosi mjere za uklanjanje utvrđenih nepravilnosti. „Ako Hrvatska narodna banka na osnovi izvršene kontrole ocijeni da nastavljanje poslovanja banke može dalje pogoršati njezino financijsko stanje i ugroziti mogućnost njezina financijskog oporavka, guverner Hrvatske narodne banke će donijeti

¹⁴Novak, Branko, *Financijska tržišta i institucije*, Ekonomski fakultet Osijek, Osijek 2002., str. 178.

rješenje kojim se obustavljanju svi oblici poslovanja banke, osim isplata po štednim ulozima i tekućim i deviznim računima građana“¹⁵.

Hrvatska narodna banka je također ovlaštena nadzirati pridržavanje provedbenih i regulatornih tehničkih standarda koje je kreditna institucija dužna provoditi.

Subjekti nadzora kojeg vrši Hrvatska narodna banka nad kreditnim institucijama su sljedeći¹⁶:

- kreditne institucije sa sjedištem u Republici Hrvatskoj i njihove podružnice izvan Republike Hrvatske;
- podružnice kreditnih institucija sa sjedištem u drugoj državi članici koje posluju u Republici Hrvatskoj;
- podružnice kreditnih institucija sa sjedištem u trećoj zemlji koje posluju u Republici Hrvatskoj;
- kreditne institucije iz države članice u dijelu poslovanja koje se obavlja neposrednim pružanjem usluge na području Republike Hrvatske.

Također, Hrvatska narodna banka može ovlastiti osobe koje u svrhu regulacije kreditnih institucija mogu obaviti pregled dijela poslovanja osoba koje su usko povezane s kreditnom institucijom ili osoba na koje je kreditna institucija prenijela znatan dio svojih poslovnih postupaka, a u svrhu postizanja ciljeva regulacije kreditne institucije.

Nadzor nad poslovanjem kreditnih institucija mogu obavljati i druge institucije i nadzorna tijela u skladu s ovlaštenjima na temelju zakona u okviru svojega djelokruga poslovanja.

¹⁵Novak, Branko, *Financijska tržišta i institucije*, Ekonomski fakultet Osijek, Osijek 2002., str. 178.

¹⁶Narodne novine, *Zakon o kreditnim institucijama*, Narodne novine d.d., Zagreb, 2013., 159/13, čl.17.

3. Upravljanje bilancom banaka kao najznačajnijih kreditnih institucija

Bilanca banke predstavlja prikaz njezine imovine i obveza, odnosno kreditnog potencijala na strani aktive bilance, te pojedinih izvora sredstava na strani pasive bilance. Bilance banaka koje su pouzdane i usporedive, važan su izvor informiranja ali i osnova za donošenje važnih financijskih odluka. Bilancom banaka se može upravljati pomoću nekoliko strategija, a one su detaljno opisane u nastavku rada: strategija upravljanja aktivom, obvezama, bilancom. Na kraju će također biti riječi i o rizicima koji se pri tome javljaju te predstavljaju potencijalnu opasnost za banke.

3.1. Strategija upravljanja aktivom

Tijekom povijesti, bankari su na svoju imovinu i obveze uglavnom gledali kao na nešto što im je već zajamčeno, stoga nisu imali oduvijek integrirani pogled na svoju imovinu i obveze kao što je to slučaj danas. Nekada se smatralo da su komitenti odredili količinu i vrste depozita kojima banka raspolaže, kao i iznos posuđenih sredstava koje je banka mogla privući. Taj pogled nazivao se upravljanje aktivom (imovinom)¹⁷.

„Udjel kredita u aktivi imovinske bilance banaka i struktura kredita ovise o brojnim čimbenicima, kao što su razvijenost financijskog sustava i postojanje nebankovne konkurencije, struktura privrede i potrebe tržišta na kojem banka djeluje, regulatorne odredbe, razina rizika u okruženju, veličina banke, sklonost starijeg menadžmenta i sl. Strukturiranje (kreditne) aktive izravno utječe na račun dobiti i gubitka, a odlučivanje o kreditima najuže je povezano s kontrolom rizika, što je u srži upravljanja bankama“¹⁸.

Prema ovoj strategiji, relativnu količinu depozita na temelju kojih se mogu izdavati čekovi, štednih računa i ostalih izvora sredstava dostupnih bankama određivala je isključivo javnost. Upravo je imovina banke bila njezino ključno područje donošenja odluka, a ne depoziti i ostala posuđena sredstva.

„Bankari su mogli imati kontrolu samo nad alokacijom sredstava koja ulaze u banku odlučujući tko će dobiti nedostatne količine raspoloživih kredita i koji će biti uvjeti odobravanja¹⁹“. S obzirom na to da su depoziti, kamate koje su se davale na depozite te nedepozitni izvori sredstava iz kojih su se banke mogle financirati bili strogo regulirani, a

¹⁷Rose, Peter S., *Menadžment komercijalnih banaka*, Mate, Zagreb, 2003., str. 208.

¹⁸Leko, Vlado, Stojanović, Alen, *Sektorska i namjenska struktura bankovnih kredita*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2006. Vol. 4, No.1, str. 241.

¹⁹Rose, Peter S., *Menadžment komercijalnih banaka*, Mate, Zagreb, 2003., str. 208.

bankovni menadžeri su imali ograničenu diskreciju u preoblikovanju svojih izvora sredstava, može se pronaći nekakva logika koja podupire ovu strategiju, odnosno upravljanje imovinom.

3.2. Strategija upravljanja obvezama

U razdoblju šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća dogodile su se radikalne promjene po pitanju upravljanja imovinom i obvezama. Kamatne stope su bile sve veće, a konkurencija u prikupljanju sredstava je postajala također sve veća i brojnija, stoga su bankari počeli razmišljati o novim načinima otvaranja novih izvora sredstava kao i nadziranju miksa i troškova svojih depozitnih i nedepozitnih obveza. Tako su došli do strategije upravljanja obvezama ili pasivom, a ova strategija je imala za cilj prvenstveno stjecanje kontrole nad izvorima sredstava banke, paralelno s kontrolom koju su bankari dulje vrijeme imali nad svojom imovinom.

„Ključni pokretač kontrole bila je cijena – kamatna stopa i ostali uvjeti koje je banka mogla ponuditi na depozite i posuđena sredstva kako bi postigla određenu količinu, miks i željene troškove“²⁰. Ona banka kod koje je potražnja za kreditima bila veća od njezinih raspoloživih sredstava se s ovim problemom suočavala na način da podigne pasivnu stopu na svoje depozite i posudbe sa tržišta novca u odnosu na svoje konkurente, te su na taj način sredstva počela pritjecati. S druge strane, banka koja je imala slučaj da ima i previše sredstava, a nedovoljno profitabilnih komitenata kojima je mogla plasirati ta sredstva se s problemom takve vrste suočavala na način da nije mijenjala svoje ponudbene stope ili ih je čak i smanjivala, ostavljajući konkurentima mogućnost bolje ponude za sredstva koja su bila raspoloživa na tržištu.

3.3. Strategija upravljanja bilancom

Strategija upravljanja bilancom pristup je koji danas dominira bankarstvom, a nastao je usavršavanjem tehnika upravljanja obvezama uz sve promjenjivije kamatne stope i veće bankovne rizike. Ova strategija zapravo koristi uravnotežen pristup upravljanja imovinom i obvezama. Prema ovoj strategiji, uprava banke mora imati što je moguće više kontrole nad količinom, miksom i povratom ili troškovima imovine i obveza kako bi postigla svoje kratkoročne i dugoročne ciljeve.

²⁰Rose, Peter S., *Menadžment komercijalnih banaka*, Mate, Zagreb, 2003., str. 209.

Također, da bi strategija upravljanja bilancom bila uspješna, menadžment banke mora imati pristup kontroli nad imovinom na način da je kontrolirana nad obvezama, tako da je upravljanje imovinom i obvezama konzistentno, a ne proturječno. Na temelju navedenog valja naglasiti da je učinkovita koordinacija u upravljanju imovinom i obvezama važna jer pomaže u maksimiziranju raspona između prihodonosne imovine i troškova obveza banke te kontrole izloženosti riziku.

Nadalje, prihodi i rashodi proizlaze i sa strane imovine i sa strane obveza banke, stoga je dobro da banka razvije politike koje će maksimizirati povrat, a minimizirati troškove njezinih usluga, koji rezultiraju bilo u imovini ili obvezama. „Tako tradicionalni pogled da sav prihod koji neka banka ostvaruje mora proizići iz kredita i investicija daje mjesto mišljenju da banke prodaju portfelj financijskih usluga – kredite, plaćanja, štednju, financijske savjete, itd. – od kojih bi svaki trebao imati svoju cijenu kako bi se pokrili troškovi njihove proizvodnje“²¹. Također je značajno napomenuti da banke mogu postići svoju profitabilnost putem prihoda od naknada koji nastaju od upravljanja stranom bilance na kojoj se nalaze obveze, te putem prihoda ostvarenih upravljanjem bankovnim kreditima kao i ostalom imovinom.

3.4. Rizici koji se javljaju prilikom upravljanja imovinom i obvezama

Najveći izazov koji se javlja kod bankara prilikom upravljanja imovinom i obvezama jest rizik kamatne stope. Ovaj rizik je jednostavno neizbježan neovisno o tome koju će strategiju upravljanja banka koristiti, bilo da se radi o upravljanju imovinom, obvezama ili pak bilancom. Ovaj je rizik ujedno i jedan od najneugodnijih i najštetnijih za banku. Naime, „kad se kamatne stope na financijskom tržištu promijene, bankari otkrivaju da promjene utječu na njihov najvažniji izvor prihoda, a to je prihod od kamata po kreditima i vrijednosnicama, te na njihov najvažniji izvor troškova – trošak kamata na depozite i ostala sredstva koja je banka posudila“²².

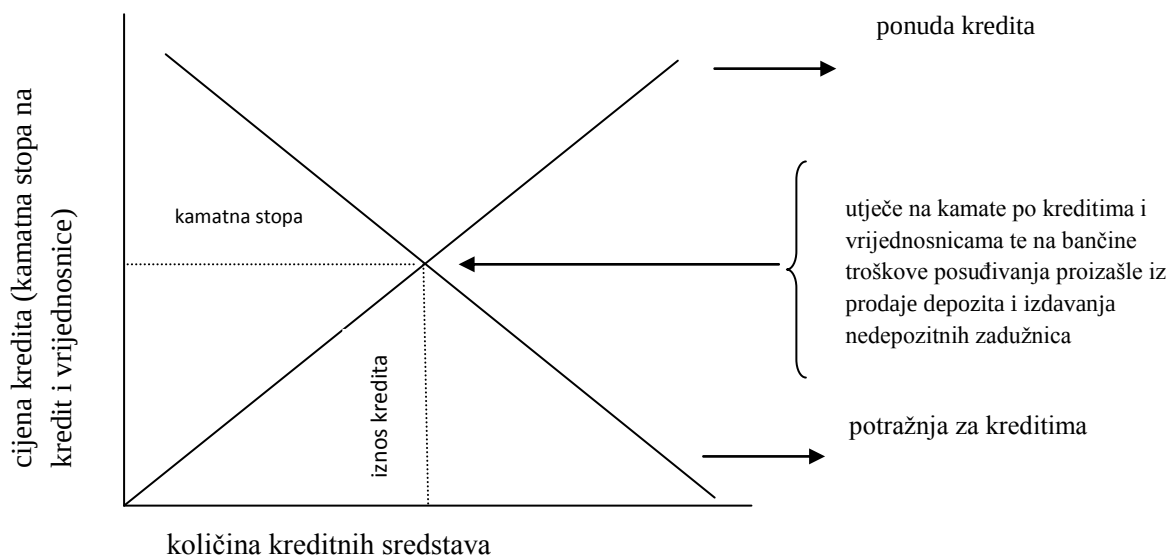
Promjena kamatne stope osim navedenog, utječe i na tržišnu vrijednost imovine i obveza banke, na način da mijenja njezinu vrijednost, odnosno mijenja vrijednost vlasničkih uloga u banku. Na ovaj način promjena kamatnih stopa ne samo da utječe na bilancu banke, već i na njen račun dobiti i gubitka. Može se reći kako kamatne stope predstavljaju veliki problem za svaku banku odnosno kreditnu instituciju, upravo zato jer ih bankari ne mogu kontrolirati, a

²¹Rose, Peter S., *Menadžment komercijalnih banaka*, Mate, Zagreb, 2003., str. 209.

²²Ibidem., str. 210.

posebice se to odnosi na trendove na tržištu kamatnih stopa. To su dakle vanjski čimbenici koji utječu na banku te ona ne može utjecati na njih, već im se mora znati prilagoditi.

Grafikon 1. Određivanje kamatne stope

Izvor: Rose, Peter S., *Menadžment komercijalnih banaka*, Mate, Zagreb, 2003., str. 210.

Kao što se može vidjeti iz slike, financijsko tržište određuje kamatne stope bilo kojeg kredita ili vrijednosnice. Između dvije strane – oni koji nude kreditna sredstva te onih koji ih potražuju, postoji interakcija pri čemu kamatna stopa teži smještanju u točku u kojoj su ponuđene i tražene količine kreditnih sredstava jednake.

Kako je već ranije i navedeno, banka nikako ne može utjecati na trendove koji se događaju na financijskim tržištima, posebice na tržištu kamatnih stopa, već se ona može samo prilagoditi na takav način na koji će u najvećoj mogućoj mjeri ostvariti svoje ciljeve. Dakle banka mora prihvaćati cijene kredita (kamatne stope), ona ne može biti tvoritelj cijena. Sukladno tome, mora graditi planove koje su primjerene razini i trendu kamatnih stopa.

Dvije su osnovne vrste rizika kamatne stope s kojima se suočavaju kreditne institucije, a to su rizik cijena i reinvesticijski rizik²³:

- Rizik cijena se pojavljuje prilikom rasta tržišnih kamatnih stopa, te na taj način dolazi do pada tržišne vrijednosti većine obveznica i kredita s nepromjenjivom kamatnom stopom, odnosno onom stopom koju banka posjeduje. Prilikom toga, banka može

²³Rose, Peter S., *Menadžment komercijalnih banaka*, Mate, Zagreb, 2003., str. 211.

ostvariti gubitke ako proda svoje financijske instrumente u vremenu rasta kamatnih stopa.

- Reinvesticijski rizik se pojavljuje u slučaju pada tržišnih kamatnih stopa, a takva situacija primorava banku da ulaže u sredstva koja u nju pritječu u manje profitabilne kredite i ostalu prihodonosnu aktivu, te na taj način smanjuje buduće prihode. Zapravo se može reći da se veliki dio upravljanja imovinom i obvezama sastoji od pronalaženja najboljeg načina za učinkovito upravljanje ovim dvjema vrstama rizika promjenjivih kamatnih stopa.

Naravno, potrebno je pojasniti i ostale rizike koji se javljaju prilikom upravljanja imovinom i obvezama a to su²⁴:

- Kreditni rizik, odnosno vjerojatnost da će kreditoprimac u određenome roku vratiti kreditoru posuđenu glavnicu i kamate. Ovaj se rizik javlja zato što banke kod sebe drže malo vlasničkog kapitala u odnosu na njihovu aktivu. Taj kapital uglavnom nije dovoljan da bi u slučaju da veliki postotak kredita postane loš, mogao obraniti banku od propasti.
- Valutni rizik, odnosno rizik koji proizlazi iz promjene u cijeni jedne valute u odnosu na drugu.
- Rizik likvidnosti, koji se definira kao rizik koji proizlazi iz neusklađenosti novčanih priljeva i odljeva, odnosno rizik koji se javlja zbog nemogućnosti prodaje financijskih instrumenata u primjerenom roku i po prihvatljivoj cijeni. Kada su banke suočene s ovim rizikom, tada mogu doći u situaciju da moraju posuđivati svoja nepredviđena sredstva po prevelikom trošku kako bi pokrile svoje trenutačne potrebe za gotovinom, te na taj način umanjuju svoju zaradu.
- Rizik solventnosti se javlja kada banka preuzme veliki broj loših kredita ili ako padne tržišna vrijednost velikog dijela njenog portfelja vrijednosnica, što će stvoriti velike kapitalne gubitke pri prodaji. U takvoj situaciji račun kapitala koji je stvoren za apsorpiranje takvih gubitaka može biti uništen.
- Rizik inflacije se definira kao vjerojatnost da će inflacija umanjiti kupovnu snagu zarada banke, što će također uzrokovati i manji povrat njenim dioničarima.

²⁴Rose, Peter S., *Menadžment komercijalnih banaka*, Mate, Zagreb, 2003., str. 212.

4. Analiza bilance i izvanbilančnih stavki hrvatskih kreditnih institucija

Prije nego li se krene na analizu bilance i izvanbilančnih stavki hrvatskih kreditnih institucija, najprije je potrebno prikazati općenite pokazatelje poslovanja kreditnih institucija, putem kojih će se dobiti uvid u stanje na tržištu. Analizirati će se 2010., 2012. te 2014. godina. Razlog odabira ovih godina jest promjena metodologije HNB-a koja se dogodila 2010. godine, kada su pokazatelji banaka prikazivani zajedno sa ostalim kreditnim institucijama, što znači da bi bilo koja godina analizirana prije 2010. godine rezultirala pomiješanim podacima.

4.1. Pokazatelji poslovanja kreditnih institucija

U nastavku slijedi tablični prikaz drugih monetarnih institucija obuhvaćenih monetarnom statistikom i njihova klasifikacija prema veličini u razdoblju od 2010., 2012. i 2014. godine. Pojam drugih monetarnih institucija je zajednički naziv za kreditne institucije te novčane fondove.

Tablica 1. Broj drugih monetarnih financijskih institucija obuhvaćenih monetarnom statistikom i njihova klasifikacija prema veličini.

		2010.	2012.	2014.
Ukupan broj drugih monetarnih institucija		38	56	53
Ukupan broj kreditnih institucija		38	36	33
Banke		32	30	27
Štedne banke		1	1	1
Stambene štedionice		5	5	5
Štedionice		0	0	0
Novčani fondovi		0	20	20
Druge monetarne institucije klasificirane po veličini bilančne aktive	< 100 mil. Kn	1	6	5
	100 – 500 mil. Kn	5	15	13
	1 – 2 mlrd. Kn	12	13	13
	2 – 10 mlrd. Kn	10	11	9
	>10 mlrd. Kn	8	8	9

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: http://www.hnb.hr/statistika/statisticki_pregled/hstatisticki-bilten.htm, (5.6.2015).

Iz Tablice 1 se može vidjeti da je u 2010. godini u Hrvatskoj bilo ukupno 38 kreditnih institucija, od čega su se 32 institucije odnosile na banke. U Hrvatskoj je te godine poslovala

1 štedna banka te 5 stambenih štedionica. Ovaj broj je ostao isti u čitavom promatranom razdoblju. Broj banaka koje čine ujedno najveći udio u kreditnim institucijama se smanjivao u promatranom razdoblju. U Hrvatskoj su 2010. godine poslovale 32 banke, a već u 2012. godini taj broj je iznosio 30, te je u 2014. godini broj banaka smanjen na 27. Godine 2012., ukupan broj kreditnih institucija iznosio je 36 te se naredne godine smanjio na 33. Navedene godine je poslovalo i 20 novčanih fondova. U skupini drugih monetarnih institucija najviše je bilo onih čija je aktiva između 100 i 500 milijuna kuna, točnije njih 15 (prema podatku za 2012. godinu). Godine 2014., ukupan broj kreditnih institucija se smanjio na 33, a od toga se 27 institucija odnosilo na banke. Broj štednih banki, stambenih štedionica te novčanih fondova je ostao na razini iz 2012. godine. U 2014. godini 13 drugih monetarnih institucija je imalo aktivu između 100 i 500 milijuna kuna, te isto toliko je imalo imovinu u vrijednosti između 1 i 2 milijarde kuna. Iz svega navedenog se može zaključiti da se ukupan broj kreditnih insitucija lagano smanjuje, dok raste broj drugih monetarnih institucija.

U nastavku slijedi tablični prikaz vlasničke strukture banaka u razdoblju od 2010., 2012. i 2014. godine.

Tablica 2. Vlasnička struktura banaka za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine, izražena brojem i postocima (%).

	2010.		2012.		2014.	
	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio	Broj banaka	Udio
Domaće vlasništvo	18	9,7	15	9,9	13	10,4
Domaće privatno vlasništvo	16	5,4	13	5,2	11	4,8
Domaće državno vlasništvo	2	4,3	2	4,8	2	5,6
Strano vlasništvo	15	90,3	16	90,1	17	89,6
Ukupno	34	100,0	31	100,0	30	100,0

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: http://www.hnb.hr/statistika/statisticki_pregled/hstatisticki-bilten.htm, (5.6.2015).

Iz podataka o vlasničkoj strukturi banaka se može vidjeti kako u sve tri promatrane godine dominira udjel banaka u stranom vlasništvu, i to dosta visoki udjel, no njegova vrijednost je u opadanju. U 2010. godini 15 banaka je bilo u stranom vlasništvu te su zauzimale udio od 90,3% na tržištu. 18 banaka je u domaćem vlasništvu od čega su 2 banke u državnom vlasništvu a ostatak je u privatnom vlasništvu. U 2012. godini ukupan broj banaka se smanjio na 31, te su od toga 16 banaka bile u stranom vlasništvu a 15 banaka u domaćem vlasništvu. Udio banaka koje su u stranom tržištu iznosio je 90,1%, dok je udio banaka u domaćem vlasništvu porastao na 9,9%. Od toga su i dalje 2 banke bile u domaćem državnom vlasništvu

a njih 13 u domaćem privatnom vlasništvu. I naposljetku, u 2014. godini ukupan broj banaka se smanjio na 30, a smanjio se i broj banaka u stranom vlasništvu koji je te godine iznosio 17, sa udjelom od 89,6%. U domaćem vlasništvu je u 2014. godini bilo 13 banaka te je njihov udio porastao na 10,4%, od čega se 11 banaka odnosi na banke u domaćem privatnom vlasništvu, a 2 banke u državnom vlasništvu.

U nastavku slijedi tablični prikaz Herfindahl-Hirschmanova indeks-a (HHI) u razdoblju od 2000. – 2014. godine izražen u milijunima kuna (HRK).

Tablica 3. Herfindahl-Hirschmanov indeks (HHI), u mil. HRK.

	2000.	2002.	2004.	2006.	2008.	2010.	2012.	2014.
HHI (Imovina)	1.368,40	1.237,40	1.363,10	1.296,50	1.308,90	1.361,70	1.427,20	1.422,30

Izvor: Hrvatske narodne banka, dostupno na: <http://www.hnb.hr/publikac/hpublikac.htm>, (5.6.2015).

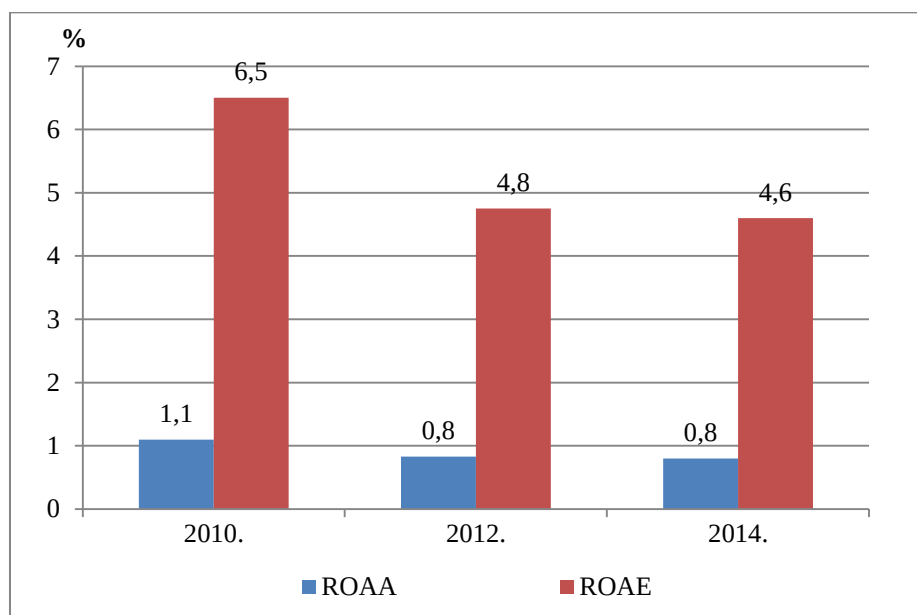
Herfindahl-Hirschmanov indeks (HHI) prikazuje koncentraciju imovine banaka, a računa se prema sljedećoj formuli:

$$HHI = \sum \left(\frac{\text{imovina banke}}{\text{imovina svih banaka}} \times 100 \right)^2 \quad (1)$$

Iz tablice se može vidjeti kako je HHI indeks bio najniži 2002. godine, kada je koncentracija imovine banaka bila na najnižoj razini. Nakon 2002. godine može se zamijetiti trend usporenog rasta HHI indeksa, koji je do 2014. godine bio na razini 1.422,30 mil. kn. Može se reći da je imovina banaka na stabilnoj razini, bez značajnih oscilacija.

U nastavku slijedi grafički prikaz profitabilnosti prosječne imovine (ROAA) i profitabilnost prosječnoga kapitala (ROAE) banaka izražen u postocima (%) u razdoblju od 2010., 2012. i 2014. godine.

Grafikon 2. Profitabilnost prosječne imovine (ROAA) i profitabilnost prosječnoga kapitala (ROAE) banaka, izražen u postocima za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine.

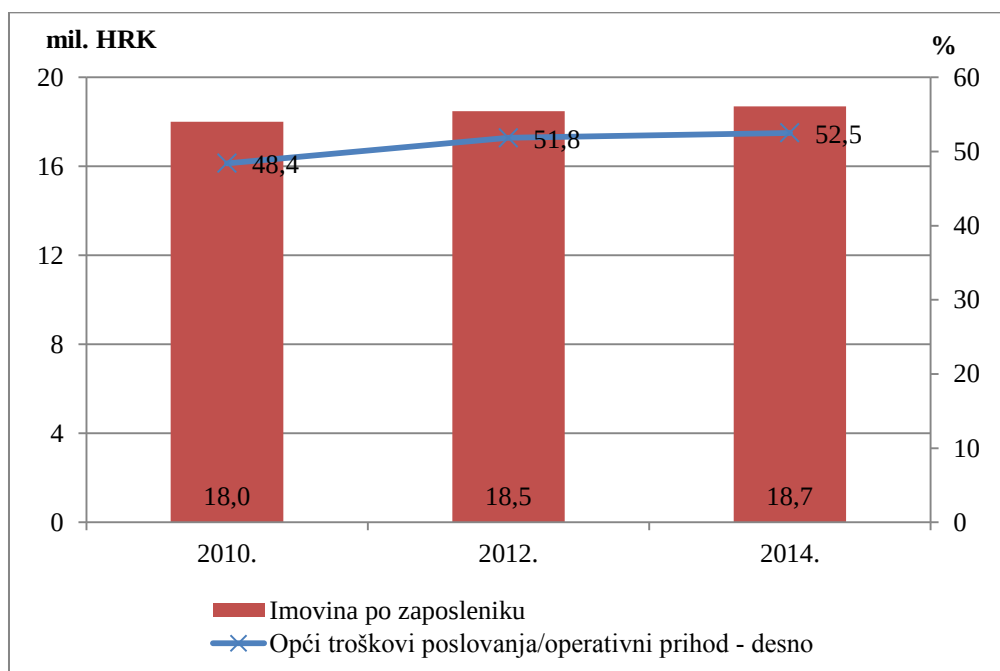

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: http://www.hnb.hr/statistika/statisticki_pregled/hstatisticki-bilten.htm, (5.6.2015).

Grafikon prikazuje profitabilnost prosječne imovine (plavi stupci), koji se računa kao omjer dobiti (gubitka) prije oporezivanja (na godišnjoj razini) i prosječne imovine banaka, te pokazatelj profitabilnosti prosječnoga kapitala banaka (crveni stupci) koji se računa kao omjer dobiti (gubitka) poslije oporezivanja (na godišnjoj razini) i prosječnoga kapitala. Iz Grafikona 2 se može vidjeti kako je pokazatelj ROAE, koji prikazuje profitabilnost prosječnog kapitala u opadanju. U 2010. godini je iznosio 6,5% da bi se u 2012. godini smanjio na 4,8%, te naposljetku u 2014. godini je iznosio 4,6%. Profitabilnost prosječne imovine je također u padu, iako nešto manjem. Pad ovih pokazatelja posljedica je usporavanja rasta kredita, pogoršanja kvalitete plasmana te rasta premije rizika, zbog čega je kamatna stopa po kojoj banke pribavljaju sredstva počela snažnije rasti.

U nastavku je prikazan grafikon efikasnosti poslovanja banaka izražen u postocima (%) i milijunima kuna za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine.

Grafikon 3. Efikasnost poslovanja banaka izražen u postocima (%) i milijunima kuna za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine.

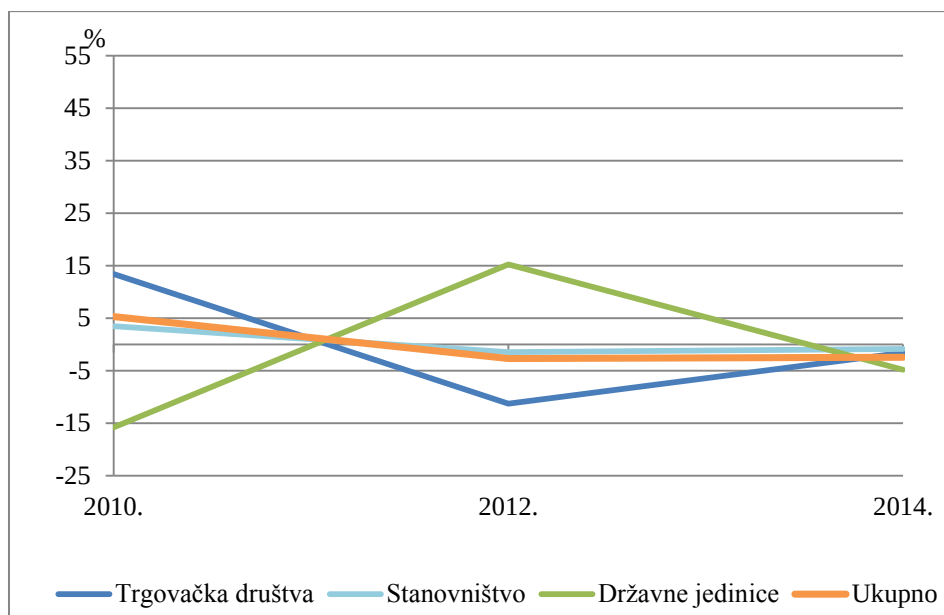

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: http://www.hnb.hr/statistika/statisticki_pregled/hstatisticki-bilten.htm, (5.6.2015).

U Grafikonu 3 je prikazana imovina po zaposleniku te omjer općih troškova poslovanja i operativnog prihoda koji zajedno prikazuju efikasnost poslovanja banaka. Iz navedenih podataka se može vidjeti da je tijekom promatranog razdoblja porasla imovina po zaposleniku ali su porasli i opći troškovi poslovanja, koji su u 2010. godini iznosili u omjeru sa operativnim prihodom 48%, te su u 2014. godini porasli na 52,5%. Što se tiče imovine po zaposleniku, može se vidjeti kako je u 2010. godini 18 milijuna kuna, dok se u 2014. godini povećala na 18,7 milijuna kuna. Iz svega navedenog se može zaključiti da raste efikasnost banaka, jer osim što rastu troškovi, raste i imovina banaka.

U nastavku je prikazan grafički prikaz stopa promjena kredita banaka izraženim u postocima (%) za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine.

Grafikon 4. Stope promjene kredita banaka izražene u postocima (%) za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine.

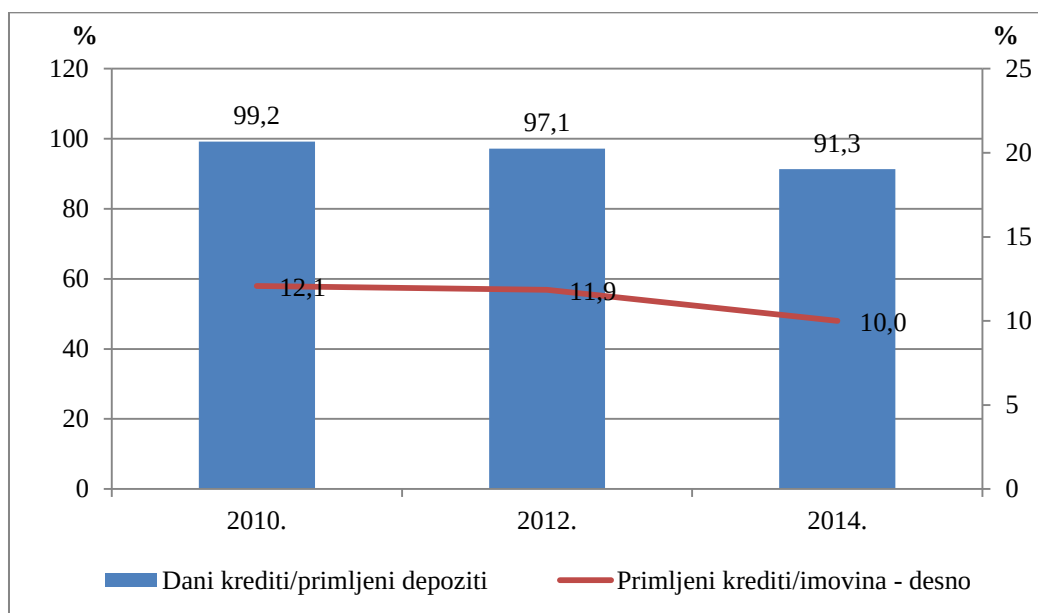

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: http://www.hnb.hr/statistika/statisticki_pregled/hstatisticki-bilten.htm, (5.6.2015).

Za kredite odabranim sektorima i kredite ukupno (bruto iznos, ne uključuje kamate) prikazane su stope promjene u usporedbi sa stanjem na kraju prethodnog razdoblja. Odabrani sektori su, kao što se može vidjeti, trgovačka društva, stanovništvo i državne jedinice. Može se vidjeti da su krediti državnih jedinica ostvarivale najveći rast, koji je kulminirao u 2012. godini kada je iznosio 15%. Iste godine su krediti trgovačkih društava zabilježili najveći pad, od -10%. Najstabilniji su bili krediti stanovništva, koji su se u prosjeku kretali po stopi od 5%.

U nastavku je prikazan grafikon pokazatelja likvidnosti banaka izražen u postocima (%) za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine.

Grafikon 5. Pokazatelji likvidnosti banaka izraženi u postocima (%) za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine.

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: http://www.hnb.hr/statistika/statisticki_pregled/hstatisticki-bilten.htm, (5.6.2015).

Pokazatelji likvidnosti banaka u pripadajućem Grafikonu 5 prikazuju omjer danih kredita i primljenih depozita te omjer primljenih kredita i imovine. Iz grafikona se može vidjeti smanjenje oba pokazatelja. Omjer danih kredita i primljenih depozita je imao padajuću vrijednost, sa 99,2% u 2010. godini na 91,3% u 2014. godini. Omjer primljenih kredita i imovine se smanjio sa 12,1% u 2010. godini na 10% u 2014. godini.

4.2. Struktura bilance

U nastavku rada će se prikazati struktura bilance hrvatskih kreditnih institucija. Kao i kod analize pokazatelja kreditnih institucija, i ovdje će se analizirati 2010., 2012. i 2014. godina.

4.2.1. Struktura imovine

U nastavku slijedi prikaz imovine kreditnih institucija za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine izražen u milijardama kuna.

Tablica 4. Prikaz imovine kreditnih institucija za 2010., 2012. i 2014. godinu, u mlrd. HRK.

	2010.	Udio (%)	2012.	Udio (%)	2014.	Udio (%)
IMOVINA						
Gotovina i depoziti kod HNB-a	47.368.708	12	51.169.371	13	50.252.606	12
Gotovina	5.670.445	1	6.438.902	2	6.462.697	2
Depoziti kod HNB-a	41.698.263	10	44.730.469	11	43.789.909	11
Depoziti kod financijskih institucija	30.341.823	8	24.570.480	6	26.804.159	7
Trezorski zapisi MF-a i blagajnički zapisi HNB-a	10.600.908	3	11.316.655	3	15.512.910	4
Vrijednosni papiri	31.365.971	8	34.130.654	8	36.901.133	9
Derivatna financijska imovina	154.602	0	910.635	0	1.356.977	0
Kreditni financijskim institucijama	7.020.939	2	10.212.469	3	6.496.782	2
Kreditni ostalim komitentima	259.789.348	65	261.603.132	64	251.307.732	62
Ulaganja u podružnice i pridružena društva	2.232.047	1	3.119.981	1	2.739.557	1
Preuzeta imovina	757.225	0	1.297.781	0	1.614.361	0
Materijalna imovina (minus amortizacija)	4.254.701	1	4.283.541	1	4.327.703	1
Kamate, naknade i ostala imovina	7.661.700	2	8.037.725	2	6.354.681	2
Manje: Ispravak vrijednosti za gubitke na skupnoj osnovi	3.061.762	1	2.945.428	1	0	0
UKUPNO IMOVINA	398.486.212	100	407.706.998	100	403.668.601	100

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: http://www.hnb.hr/statistika/statisticki_pregled/hstatisticki-bilten.htm, (5.6.2015).

Ukupna imovina kreditnih institucija u Hrvatskoj je u 2010. godini iznosila blizu 400 milijardi kuna, a taj broj je porastao na 407 milijardi u 2012. godini, te se u 2014. godini smanjio na 403 milijarde. Kretanja ukupne imovine kreditnih institucija najvećim su dijelom određena kretanjima neto kredita koji dominiraju u njezinoj strukturi. Iz strukture bilance se može vidjeti da najveći udio u ukupnoj imovini odlazi na kredite ostalim komitentima, odnosno 65% u 2010. godini, 64% u 2012. godini te 62% u 2014. godini. Navedeni krediti su prema valutnoj strukturi imovine kreditnih institucija iz Priloga 1 iznosili 60% u kunama uz valutnu klauzulu, te 23% u kunama, a navedeni postotci su ostali uglavnom isti i u sljedeće dvije

promatrane godine. Kao što se može primijetiti, u promatranom razdoblju je došlo do izostanka jačeg kreditnog rasta. Jedan od razloga tome jest promjena regulatornih odredbi povezanih s procjenom kreditnog rizika (Odluka o dopunama i izmjenama Odluke o klasifikaciji plasmana i izvanbilančnih obveza kreditnih institucija) zbog koje je došlo do rasta ispravka vrijednosti kredita i smanjenja njihovog neto iznosa. Osim toga, došlo je i do metodološke promjene u prikazivanju naplaćenih kamatnih prihoda budućeg razdoblja, što je rezultiralo smanjenjem glavnice kredita za naplaćenu naknadu. U 2014. godini krediti su dodatno pali zbog izlaska Centar banke d.d. iz sustava, nad kojom je krajem 2013. godine pokrenut stečajni postupak. Smanjena kreditna aktivnost je također rezultat smanjene aktivnosti stanovništva odnosno njihove potražnje za kreditima, ali i nesklonosti banaka pri preuzimanju novih rizika.

Druga najveća stavka imovine se odnosi na gotovinu i depozite kod HNB-a, koji su činili udio od 12-13% vrijednosti ukupne imovine kreditnih institucija u 2010., 2012. i 2014. godini. Prema tablici valutne strukture imovine kreditnih institucija iz Priloga 1, vidljivo je da gotovina i depoziti kod HNB-a čine najveći udio u kunama, od čega je udio gotovine u 2010. godini iznosio 71%, te depozita 87%, ostatak je izražen u stranoj valuti, te bilježi blagi rast do 2014. godine.

Treća stavka po veličini u ukupnoj imovini kreditnih institucija su depoziti kod financijskih institucija, koji čine udio od 8% u 2010. godini, koji se smanjivao, te u 2012. godini iznosio 6%, te u 2010. godini tek 7%. Prema tablici valutne strukture kreditnih institucija iz Priloga 1, može se vidjeti da su najveći udio u imovini činili depoziti kod financijskih institucija koji su 2010. godine iznosili 97% u stranoj valuti, dok je ostatak bio izražen u kunama. Krediti su se pak najviše podizali u kunama, i to 76% dok je 17% bilo u kunama uz valutnu klauzulu. U 2012. godini su se krediti povećali te su 82% bili u kunama. U 2014. godini krediti su se smanjili te je 69% ukupnih kredita bilo u kunama dok ostatak u kunama uz valutnu klauzulu te stranim valutama.

Iz toga se može zaključiti da hrvatski građani štede u stranim valutama a zadužuju se u domaćoj valuti.

4.2.2. Struktura obveza i kapitala

U nastavku slijedi tablični prikaz obveza i kapitala kreditnih institucija za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine, izražen u milijardama kuna.

Tablica 5. Prikaz obveza i kapitala kreditnih institucija za 2010., 2012. i 2014. godinu, u mlrd. HRK.

	2010.	Udio (%)	2012.	Udio (%)	2014.	Udio (%)
OBVEZE						
Kreditni od financijskih institucija	18.369.772	5	16.802.881	5	14.614.359	4
Kratkoročni krediti	7.413.088	2	3.273.492	1	2.424.450	1
Dugoročni krediti	10.956.684	3	13.529.389	4	12.189.909	4
Depoziti	274.731.322	80	282.141.593	81	292.769.982	84
Transakcijski računi	41.424.369	12	47.466.333	14	67.549.221	19
Štedni depoziti	22.496.435	7	21.343.225	6	18.057.146	5
Oročeni depoziti	210.810.518	61	213.332.035	61	207.163.615	60
Ostali krediti	31.590.138	9	30.693.537	9	22.040.076	6
Kratkoročni krediti	6.938.339	2	4.669.077	1	3.806.907	1
Dugoročni krediti	24.651.799	7	26.024.460	7	18.233.169	5
Derivatne financijske obveze i ostale financijske obveze kojima se trguje	1.475.247	0	1.752.333	1	1.180.470	0
Izdani dužnički vrijednosni papiri	124.283	0	300.000	0	299.948	0
Kratkoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	0	0	0	0	0	0
Dugoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	124.283	0	300.000	0	299.948	0
Izdani podređeni instrumenti	468.376	0	1.391.037	0	2.049.994	1
Izdani hibridni instrumenti	3.527.845	1	3.340.732	1	2.402.786	1
Kamate, naknade i ostale obveze	13.103.081	4	13.282.935	4	11.620.200	3
UKUPNO OBVEZE	343.390.065	100	349.705.047	100	346.977.818	100
KAPITAL						
Dionički kapital	29.956.139	54	34.718.842	60	34.245.124	60
Dobit (gubitak) tekuće godine	3.778.831	7	2.809.466	5	2.041.160	4
Zadržana dobit (gubitak)	8.925.921	16	15.730.881	27	16.061.728	28
Zakonske rezerve	1.103.334	2	1.087.767	2	1.055.001	2
Statutarne i ostale kapitalne rezerve	11.261.241	20	3.307.837	6	2.590.340	5
Revalorizacijske rezerve	87.767	0	397.300	1	785.154	1
Dobit (gubitak) prethodne godine	-17.086	0	-50.142	0	-87.723	0
UKUPNO KAPITAL	55.096.146	100	58.001.950	100	56.690.784	100
UKUPNO OBVEZE I KAPITAL	398.486.212		407.706.998		403.668.601	

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na:

http://www.hnb.hr/statistika/statisticki_pregled/hstatisticki-bilten.htm, (5.6.2015).

Kretanje ukupnih obveza hrvatskih kreditnih institucija u promatranom razdoblju nije obilježeno većim promjenama. Najviši iznos ukupnih obveza bio je u 2012. godini kada su iznosile nešto više od 349 milijardi kuna, a u 2014. godini su se smanjile na vrijednost približnu 345 milijardi. Najveći udio u strukturi obveza odnosi se na depozite, koji su u 2010. godini činili 80% ukupnih obveza, te su u 2012. godini porasli na 81%, a u 2014. godini na 84%. Kretanje depozita je najviše određeno kretanjem oročenih depozita, koji čine najveći udio u ukupnim depozitima. Zatim slijede depoziti na transakcijskim računima koji su u 2014. godini ostvarili porast od 42,5%. Štedni depoziti bilježe smanjenje u promatranom razdoblju, za 19,73% ako se gleda stanje u 2010. godini u odnosu na stanje u 2014. godini. Razlog smanjenju štednih i oročenih depozita je u financijskoj krizi kojoj se Hrvatska još ni u 2014. godini nije uspjela oduprijeti.

Prema tablicama valutne strukture obveza kreditnih institucija iz Priloga 2, može se vidjeti da se najveći udio štednih i oročenih depozita ostvaruje u stranim valutama, i to oko 70-80%. Slaba kupovna moć stanovništva, velika nezaposlenost, sve su to razlozi zbog kojih je hrvatsko stanovništvo bilo u nemogućnosti više štedjeti. Na stavci ostalih kredita se također može zamijetiti smanjenje, i to dugoročnih i kratkoročnih kredita.

Najveći udio u kapitalu kreditnih institucija se odnosi na dionički kapital, koji je u promatranom razdoblju ostvarivao blagi rast, te je činio udio od 60% ukupnog kapitala. Dionički kapital je u 2014. godini, kao što se može vidjeti bio neznatno niži u odnosu na 2012. godinu, iz razloga što su u 2013. godini četiri banke izvršile dokapitalizaciju te je došlo do smanjenja temeljnog kapitala s ciljem pokrića gubitaka iz prethodnih godina. Tijekom 2013. godine dioničarima je isplaćena dividenda od 86% iznosa dobiti iz 2012. godine, a visoki postotak isplate dividenda je posljedica korištenja zadržane dobiti prethodnih godina i kapitalnih rezerva²⁵.

²⁵Hrvatska narodna banka (2013): *Bilten o bankama*, Zagreb: Hrvatska narodna banka, 8/14, str. 14, dostupno na: <http://www.hnb.hr/publikac/bilten-o-bankama/hbilten-o-bankama-27.pdf>, [datum pristupanja: 12.7.2015].

4.3. Struktura izvanbilančnih stavki

U nastavku slijedi tablični prikaz izvanbilančnih stavki kreditnih institucija za 2010., 2012. i 2014. godinu izražen u milijunima HRK i postocima (%).

Tablica 6. Strukturni prikaz izvanbilančnih stavki kreditnih institucija za 2010., 2012. i 2014. godinu.

	2010.	Udio (%)	2012.	Udio (%)	2014.	Udio (%)
IZVANBILANČNE STAVKE						
Garancije	20.061.397	34	18.408.785	33	16.608.071	31
Nepokriveni akreditivi	1.373.640	2	1.247.892	2	959.258	2
Mjenična jamstva	368	0	810	0	0	0
Akceptirane mjenice	0	0	0	0	0	0
Revolving krediti	12.427.576	21	9.474.152	17	8.116.569	15
Okvirni maržni krediti	0	0	506	0	2.530	0
Ostali okvirni krediti i obveze financiranja	22.508.723	38	23.351.850	42	25.235.014	47
Ostale rizične klasične izvanbilančne stavke	2.977.804	5	3.038.488	5	3.076.187	6
Ukupno klasične izvanbilančne stavke	59.349.508	100	55.522.484	100	53.997.628	100
Izvedeni financijski instrumenti (aktivne stavke)	50.814.148	49	63.643.556	50	76.927.689	50
Izvedeni financijski instrumenti (pasivne stavke)	52.088.826	51	64.124.010	50	76.838.062	50
Ukupno ugovorena vrijednost izvedenih financijskih instrumenata	102.902.973	100	127.767.566	100	153.765.751	100

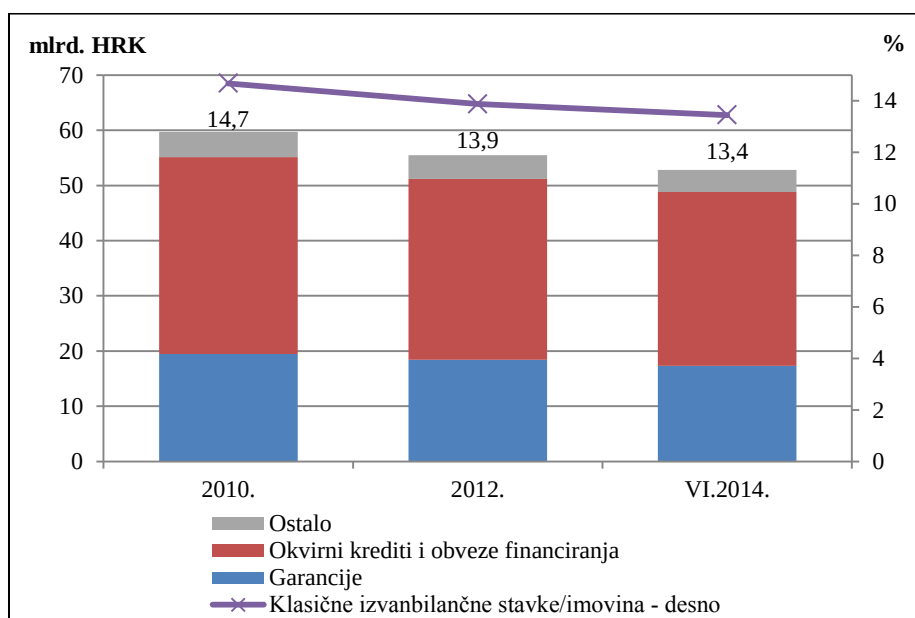
Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: http://www.hnb.hr/statistika/statisticki_pregled/hstatisticki-bilten.htm, (5.6.2015).

Ukupne klasične izvanbilančne stavke su u analiziranom razdoblju bilježile smanjenje, i to za iznos od 6,45%. u 2012. godini te su nastavile smanjenje za dodatnih 3% u 2014. godini. Ova stavka je prema valutnoj strukturi i tablicama iz Priloga 3 najviše u kunama, i to oko 66% u promatranom razdoblju. Najveći udio u ukupnim klasičnim izvanbilančnim stavkama se odnosi na ostale okvirne kredite i obveze financiranja, koji su također ponajviše u kunama (Prilog 3). Ova stavka je u 2010. godini činila udio od 38% u ukupnim izvanbilančnim stavkama, a taj udio je rastao sve do 47% u 2014. godini. Ova stavka se u 2014. godini povećala za 8% u odnosu na 2012. godinu. Ostale rizične izvanbilančne stavke te okvirni maržni krediti su također bilježili blago povećanje, dok su sve ostale stavke bilježile smanjenje. Tako su se garancije, koje su druge po veličini u ukupnoj strukturi, smanjile za

10% u 2014. godini u odnosu na 2012. godinu, a iz Priloga 3 je vidljivo da se polovina njih odnosi na garancije u kunama, dok je nešto manji udio u stranoj valuti. Nadalje, revolving krediti su se također smanjili, u 2010. godini su iznosili oko 12,5 milijardi kuna da bi se do kraja 2014. godine smanjili na 8 milijardi. Iz tablica izvanbilančnih stavki kreditnih institucija prema valutnoj strukturi iz Priloga 3 vidimo da je oko 80% revolving kredita u promatranom razdoblju bilo u kunama. Ukupno ugovorena vrijednost izvedenih financijskih instrumenata je rasla, te je u 2014. godini iznosila više od 153 milijarde kuna, što predstavlja povećanje od približno 20% u odnosu na 2012. godinu.

U nastavku slijedi grafički prikaz klasične izvanbilančne stavke izražene u postocima (%) u milijardama kuna (mlrd. HRK) za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine.

Grafikon 6. Klasične izvanbilančne stavke u mlrd. HRK i postocima (%)

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: http://www.hnb.hr/statistika/statisticki_pregled/hstatisticki-bilten.htm, (5.6.2015).

Prikazane su klasične izvanbilančne stavke i omjer klasičnih izvanbilančnih stavki i imovine banaka. Iz Grafikona 6 se može vidjeti pad klasičnih izvanbilančnih stavaka u svim segmentima. Ukupna vrijednost se kretala od 14,7% do 13,4%, što predstavlja smanjenje koje se ponajviše može zahvaliti smanjenju garancija te okvirnih kredita i obveza financiranja.

5. Zaključak

Kao što se moglo vidjeti u radu, kreditne institucije u Hrvatskoj ne mogu početi s radom dok ne dobiju odobrenje Hrvatske narodne banke, a može ih osnovati domaća i strana, fizička ili pravna osoba. Sve kreditne institucije imaju nešto zajedničko, a to je da smiju primati depozite i ostala sredstva s obvezom vraćanja od javnosti i odobravati kredite za vlastiti račun. Kreditne institucije u Hrvatskoj se mogu osnovati u nekoliko različitih oblika, a to su: banke, štedne banke, stambene štedionice te institucije za elektronički novac. Banke pružaju tri glavne vrste usluga, a to su bankovne usluge, osnovne financijske usluge te dodatne financijske usluge. Glavne aktivnosti kojima se sve banke bave su primanje depozita te odobravanje kredita iz tih sredstava za vlastiti račun gdje putem kamatnih stopa ostvaruju zaradu. Štedne banke obavljaju jednake djelatnosti kao banke, međutim imaju određena ograničenja u svom poslovanju, a to je da ne smiju pružati usluge factoringa, forfeitinga, financijskog najma (leasinga), platnog prometa s inozemstvom, te različite usluge uz vrijednosne papire i poslove imovinsko – financijskog restrukturiranja. Stambene štedionice su specijalizirane isključivo za skupljanje štednih depozita koje imaju za cilj financiranje zbrinjavanja stambenog pitanja klijenata. Nadalje, postoje također i institucije za elektronički novac, koje, kako im i samo ime kaže, imaju odobrenje za izdavanje elektroničkog novca. Također je neophodno spomenuti regulaciju kreditnih institucija, putem koje se kontroliraju sve neželjene pojave i problemi koji mogu uzrokovati gubitke u poslovanju. Iz bilance banaka se može vidjeti stanje njezine imovine i obveza. Od navedenih metoda u radu kojima se može upravljati bilancama banaka, najviše dominira uravnotežen pristup koji podjednako upravlja imovinom i obvezama. Što se tiče rizika koji se javljaju prilikom upravljanja bilancom, u radu je pojašnjeno više njih no najveći je naglasak na riziku kamatne stope, budući da je on neizbježan neovisno o tome koju će strategiju upravljanja banka koristiti, bilo da se radi o upravljanju aktivom, obvezama ili pak bilancom.

Iz analize pokazatelja poslovanja hrvatskih kreditnih institucija, može se zaključiti da se ukupan broj kreditnih institucija lagano smanjuje, dok raste broj drugih monetarnih institucija. U Hrvatskoj također dominiraju strane banke, ali je njihov broj u laganom opadanju. Koncentracija imovine banaka se smanjuje u 2014. godini, a to se moglo vidjeti iz HHI indeksa, koji je imao stabilne vrijednosti. Tijekom promatranog razdoblja je porasla imovina po zaposleniku ali su porasli i opći troškovi poslovanja, što govori o porastu efikasnosti banaka. Što se tiče kretanja kredita, najveći rast su ostvarivali krediti državnih jedinica, dok su

kreditni trgovačkih društava zabilježili pad. Najstabilniji su bili krediti stanovništva, koji su se u prosjeku kretali po stopi od 5%. Kretanja ukupne imovine kreditnih institucija najvećim su dijelom određena kretanjima neto kredita koji dominiraju u njezinoj strukturi, nakon kojih slijedi gotovina i depoziti kod HNB-a, pa vrijednosni papiri i depoziti. U promatranom je razdoblju došlo do izostanka jačeg kreditnog rasta. Najveći udio u strukturi obveza odnosi se na depozite, čije je kretanje najviše određeno kretanjem oročenih depozita, koji čine najveći udio u ukupnim depozitima. Štedni depoziti bilježe smanjenje u promatranom razdoblju. U analizi se također moglo vidjeti i da su ukupne klasične izvanbilančne stavke u analiziranom razdoblju bilježile smanjenje u svim segmentima, a to smanjenje se ponajviše može zahvaliti smanjenju garancija te okvirnih kredita i obveza financiranja.

Što se tiče kretanja kredita i depozita, može se zaključiti da su se krediti povećavali do 2012. godine, no nakon te godine krediti su se smanjili. Što se tiče valute, treba naglasiti da su se krediti većinom podizali u kunama te nešto manji dio u kunama uz valutnu klauzulu. Depoziti su također u promatranom razdoblju bilježili smanjenje, a prema valutnoj strukturi moglo se vidjeti da je u prosjeku više od 90% depozita bilo denominirano u stranoj valuti. Iz svega toga se može zaključiti kako je situacija na financijskom tržištu takva da građani štede u stranoj valuti dok se zadužuju u domaćoj valuti, što je i razumljivo zbog valutnog rizika koji je u posljednje vrijeme pojačano izražen.

Literatura

Knjige:

1. Božina, Lovre, *Novac i bankarstvo*, Fakultet ekonomije i turizma Pula, Pula, 2008.
2. Leko, Vlado, *Financijske institucije i tržišta*, Zagreb: Mikrorad, 2004.
3. LeRoy Miller, Roger, VanHouse, David, *Moderni novac i bankarstvo*, Treće izdanje, Mate, Zagreb, 1997.
4. Novak, Branko, *Financijska tržišta i institucije*, Ekonomski fakultet Osijek, Osijek, 2002.
5. Rose, Peter S., *Menadžment komercijalnih banaka*, Mate, Zagreb, 2003.

Članci:

1. Leko, Vlado, Stojanović, Alen, *Sektorska i namjenska struktura bankovnih kredita*, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, 2006. Vol. 4, No.1.

Zakoni:

1. Narodne novine, *Zakon o kreditnim institucijama*, Narodne novine d.d., Zagreb, 2013., br. 159/13.
2. Narodne novine, *Zakon o elektroničkom novcu*, Narodne novine d.d., Zagreb, 2010., br. 130/10.

Web – izvori:

1. Hrvatska narodna banka, *Bilten o bankama*, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2013., br. 8/13, dostupno na: <http://www.hnb.hr/publikac/bilten-o-bankama/hbilten-o-bankama-27.pdf>, [datum pristupanja: 12.7.2015].
2. Hrvatska narodna banka, *Bilten o bankama*, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2013., 13/13, dostupno na: <http://www.hnb.hr/publikac/bilten-o-bankama/hbilten-o-bankama-26.pdf>, [datum pristupanja: 12.7.2015].
3. Hrvatska narodna banka, Bonitetni podaci o poslovanju kreditnih institucija, Hrvatska narodna banka, Zagreb, 2014., br. 6/14, dostupno na:

http://www.hnb.hr/supervizija/pokazatelji/bonitetni_podaci/h-bonitetni-podaci-poslovanje-ki_06-2014.pdf, [datum pristupanja: 12.7.2015].

4. Mlinarić, Darko, *Kreditne institucije u RH*, Ekonomski fakultet Zagreb, 2015.
Dostupno na:
<http://web.efzg.hr/dok/fin/dmlinaric/Kreditne%20institucije%20u%20RH.pdf>, [datum pristupanja: 12.7.2015].

Popis priloga

Prilog 1. Valutna struktura imovine kreditnih institucija od 2010. do 2014. godine, izražena u postocima (%).....	37
Prilog 2. Valutna struktura obveza kreditnih institucija od 2010. do 2014. godine, izražena u postocima (%).....	39
Prilog 3. Valutna struktura izvanbilančnih stavaka kreditnih institucija od 2010. do 2014. godine, izražena u postocima (%).....	42

Popis tablica

Tablica 1. Broj drugih monetarnih financijskih institucija obuhvaćenih monetarnom statistikom i njihova klasifikacija prema veličini u razdoblju od 2010., 2012. i 2014. godine	15
Tablica 2. Vlasnička struktura banaka u razdoblju od 2010., 2012. i 2014. godine, izražena u postocima (%).	16
Tablica 3. Herfindahl-Hirschmanov indeks (HHI), u razdoblju od 2000. do 2014. godine, izražen u mil. HRK.	17
Tablica 4. Prikaz imovine kreditnih institucija u razdoblju od 2010., 2012. i 2014. godine, izražen u mlrd. HRK.	22
Tablica 5. Prikaz obveza i kapitala kreditnih institucija u razdoblju od 2010., 2012. i 2014. godine, izražen u mlrd. HRK.	24
Tablica 6. Strukturni prikaz izvanbilančnih stavki kreditnih institucija u razdoblju od 2010., 2012. i 2014. godine, izražen u postocima (%).	26

Popis grafikona

Grafikon 1. Određivanje kamatne stope.....	13
Grafikon 2. Profitabilnost prosječne imovine (ROAA) i profitabilnost prosječnoga kapitala (ROAE) banaka od 2010. do 2014. godine.....	18
Grafikon 3. Efikasnost poslovanja banaka od 2010. do 2014. godine.....	19
Grafikon 4. Stope promjene kredita banaka od 2010. do 2014. godine.....	20
Grafikon 5. Pokazatelji likvidnosti banaka od 2010. do 2014. godine.....	21
Grafikon 6. Klasične izvanbilančne stavke od 2010. do 2014. godine.....	27

Sažetak: Bilančna struktura hrvatskih kreditnih institucija

Kreditne institucije u Hrvatskoj se mogu osnovati u nekoliko različitih oblika, a to su: banke, štedne banke, stambene štedionice te institucije za elektronički novac. Banke pružaju tri glavne vrste usluga, a to su bankovne usluge, osnovne financijske usluge te dodatne financijske usluge. Glavne aktivnosti kojima se sve banke bave su primanje depozita te odobravanje kredita iz tih sredstava za vlastiti račun gdje putem kamatnih stopa ostvaruju zaradu. Iz analize pokazatelja poslovanja hrvatskih kreditnih institucija, može se zaključiti da se ukupan broj kreditnih institucija lagano smanjuje, dok raste broj drugih monetarnih institucija. U Hrvatskoj također dominiraju strane banke, ali je njihov broj u laganom opadanju. Kretanja ukupne imovine banaka najvećim su dijelom određena kretanjima neto kredita koji dominiraju u njezinoj strukturi, nakon kojih slijedi gotovina i depoziti kod HNB-a, pa vrijednosni papiri i depoziti. U promatranom je razdoblju došlo do izostanka jačeg kreditnog rasta. Najveći udio u strukturi obveza odnosi se na depozite, čije je kretanje najviše određeno kretanjem oročenih depozita, koji čine najveći udio u ukupnim depozitima. Krediti i depoziti su se smanjivali u promatranom razdoblju, a prema valutnoj strukturi štedilo se najviše u depozitima dok se zaduživalo u domaćoj valuti.

Ključne riječi: banke, kreditne institucije, bilanca, imovina, obveze.

Summary: The balance sheet structure of the Croatian credit institutions

Credit institutions in Croatia can be established in several different forms, such as: banks, savings banks, building societies and electronic money institutions. Banks offer three main types of services, such as banking services, basic financial services and additional financial services. The main activities of all banks are engaged in accepting deposits and granting loans from these funds for their own account through which interest rates are getting paid. From the analysis of indicators of Croatian credit institutions, it can be concluded that the total number of credit institutions slightly decreased, while a growing number of other monetary institutions. In Croatia, also dominated by foreign banks, but their number gradually decreased. Movements of total bank assets are mainly determined by developments in net loans, which is dominated by its structure, followed by cash and deposits with the CNB, and securities and deposits. In the observed period, there was a lack of a stronger credit growth. The largest share in the structure of liabilities refers to deposits, which is the movement of the most determined movement in term deposits, which account for the largest share in total deposits. Loans and deposits have decreased, and the currency structure shows that citizens spared most in the deposits, while borrowing in the local currency.

Keywords: banks, credit institutions, the balance sheet, assets and liabilities.

Prilog 1. Valutna struktura imovine kreditnih institucija

U nastavku slijedi tablični prikaz valutne strukture imovine kreditnih institucija za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine, iskazan u stranim valutama, kunama uz valutnu klauzulu, kunama te postocima (%).

Tablica 1. Imovina kreditnih institucija za 2010. godinu prema valutnoj strukturi, u tisućama HRK.

	Ukupno	Strane valute	Udio (%)	Kune uz valutnu klauzulu	Udio (%)	Kune	Udio (%)
IMOVINA							
Gotovina i depoziti kod HNB-a							
Gotovina	5.670.445	1.623.135	29	0	0	4.047.310	71
Depoziti kod HNB-a	41.698.263	5.576.419	13	0	0	36.121.844	87
Depoziti kod financijskih institucija	30.341.823	29.357.740	97	5.017	0	979.066	3
Trezorski zapisi MF-a i blagajnički zapisi HNB-a	10.600.908	0	0	4.311.243	41	6.289.665	59
Vrijednosni papiri	31.365.971	15.536.072	50	5.730.246	18	10.099.653	32
Derivatna financijska imovina	154.602	115.129	74	4.486	3	34.987	23
Kreditni financijskim institucijama	7.020.939	506.696	7	1.194.478	17	5.319.765	76
Kreditni ostalim komitentima	259.789.348	44.113.830	17	155.030.550	60	60.644.968	23
Ulaganja u podružnice i pridružena društva	2.232.047	6	0	0	0	2.232.041	100
Preuzeta imovina	757.225	0	0	0	0	757.225	100
Materijalna imovina (minus amortizacija)	4.254.701	0	0	0	0	4.254.701	100
Kamate, naknade i ostala imovina	7.661.700	841.794	11	1.150.982	15	5.668.924	74
Manje: Ispravak vrijednosti za gubitke na skupnoj osnovi	3.061.762	0	0	0	0	3.061.762	100
UKUPNO IMOVINA	398.486.212	97.670.822	25	167.427.001	42	133.388.389	33

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: <http://hnb.hr/statistika/agregirano-izvjesce/h-agrerirano-izvjesce.htm>.

Tablica 2. Imovina kreditnih institucija za 2012. godinu prema valutnoj strukturi, u tisućama HRK.

	Ukupno	Strane valute	Udio (%)	Kune uz valutnu klauzulu	Udio (%)	Kune	Udio (%)
IMOVINA							
Gotovina i depoziti kod HNB-a							
Gotovina	6.438.902	1.758.040	27	0	0	4.680.862	73
Depoziti kod HNB-a	44.730.469	5.094.528	11	0	0	39.635.941	89
Depoziti kod financijskih institucija	24.570.480	22.861.305	93	495.694	2	1.213.481	5
Trezorski zapisi MF-a i blagajnički zapisi HNB-a	11.316.655	274.093	2	3.022.874	27	8.019.688	71
Vrijednosni papiri	34.130.654	19.136.207	56	5.193.139	15	9.801.308	29
Derivatna financijska							

imovina	910.635	427.867	47	4.359	0	478.409	53
Kreditni financijskim institucijama	10.212.469	796.712	8	1.022.712	10	8.393.045	82
Kreditni ostalim komitentima	261.603.132	45.516.739	17	156.924.135	60	59.162.258	23
Ulaganja u podružnice i pridružena društva	3.119.981	6	0	0	0	3.119.975	100
Preuzeta imovina	1.297.781	0	0	0	0	1.297.781	100
Materijalna imovina (minus amortizacija)	4.283.541	0	0	0	0	4.283.541	100
Kamate, naknade i ostala imovina	8.037.725	1.083.639	13	1.134.132	14	5.819.954	72
Manje: Ispravak vrijednosti za gubitke na skupnoj osnovi	2.945.428	0	0	0	0	2.945.428	100
UKUPNO IMOVINA	407.706.998	96.949.138	24	167.797.045	41	142.960.815	35

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: <http://hnb.hr/statistika/agregirano-izvjesce/h-agrerirano-izvjesce.htm>.

Tablica 3. Imovina kreditnih institucija za 2014. godinu prema valutnoj strukturi, u tisućama HRK.

	Ukupno	Strane valute	Udio (%)	Kune uz valutnu klauzulu	Udio (%)	Kune	Udio (%)
IMOVINA							
Gotovina i depoziti kod HNB-a							
Gotovina	6.462.697	1.826.906	28	0	0	4.635.791	72
Depoziti kod HNB-a	43.789.909	3.733.798	9	0	0	40.056.111	91
Depoziti kod financijskih institucija	26.804.159	25.720.432	96	267.807	1	815.920	3
Trezorski zapisi MF-a i blagajnički zapisi HNB-a	15.512.910	115.355	1	720.330	5	14.677.225	95
Vrijednosni papiri	36.901.133	19.768.659	54	5.426.399	15	11.706.075	32
Derivatna financijska imovina	1.356.977	469.377	35	5.498	0	882.102	65
Kreditni financijskim institucijama	6.496.782	667.077	10	1.378.759	21	4.450.946	69
Kreditni ostalim komitentima	251.307.732	48.506.422	19	141.219.009	56	61.582.301	25
Ulaganja u podružnice i pridružena društva	2.739.557	6	0	0	0	2.739.551	100
Preuzeta imovina	1.614.361	0	0	0	0	1.614.361	100
Materijalna imovina (minus amortizacija)	4.327.703	0	0	0	0	4.327.703	100
Kamate, naknade i ostala imovina	6.354.681	836.290	13	796.443	13	4.721.948	74
Manje: Ispravak vrijednosti za gubitke na skupnoj osnovi	0	0	0	0	0	0	0
UKUPNO IMOVINA	403.668.601	101.644.322	25	149.814.245	37	152.210.034	38

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: <http://hnb.hr/statistika/agregirano-izvjesce/h-agrerirano-izvjesce.htm>.

Prilog 2. Valutna struktura obveza kreditnih institucija

U nastavku slijedi tablični prikaz valutne strukture obveza kreditnih institucija za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine, izražen u stranim valutama, kunama uz valutnu klauzulu, kunama te postocima (%).

Tablica 1. Obveze i kapital kreditnih institucija za 2010. godinu prema valutnoj strukturi, u tisućama HRK.

	Ukupno	Strane valute	Udio (%)	Kune uz valutnu klauzulu	Udio (%)	Kune	Udio (%)
OBVEZE							
Kreditni od financijskih institucija							
Kratkoročni krediti	7.413.088	1.432.724	19	210.287	3	5.770.077	78
Dugoročni krediti	10.956.684	212.850	2	9.270.978	85	1.472.856	13
Depoziti							
Transakcijski računi	41.424.369	6.036.665	15	0	0	35.387.704	85
Štedni depoziti	22.496.435	19.823.822	88	203.799	1	2.468.814	11
Oročeni depoziti	210.810.518	155.249.597	74	10.155.497	5	45.405.424	22
Ostali krediti							
Kratkoročni krediti	6.938.339	5.362.115	77	41	0	1.576.183	23
Dugoročni krediti	24.651.799	20.954.002	85	755	0	3.697.042	15
Derivatne financijske obveze i ostale financijske obveze kojima se trguje	1.475.247	1.286.651	87	287	0	188.309	13
Izdani dužnički vrijednosni papiri							
Kratkoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	0	0	0	0	0	0	0
Dugoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	124.283	0	0	0	0	124.283	100
Izdani podređeni instrumenti	468.376	452.857	97	1.624	0	13.895	3
Izdani hibridni instrumenti	3.527.845	1.702.759	48	1.053.909	30	771.177	22
Kamate, naknade i ostale obveze	13.103.081	4.207.023	32	219.734	2	8.676.324	66
UKUPNO OBVEZE	343.390.065	216.721.064	63	21.116.911	6	105.552.090	31
KAPITAL							
Dionički kapital	29.956.139	0	0	0	0	29.956.139	100
Dobit (gubitak) tekuće godine	3.778.831	0	0	0	0	3.778.831	100
Zadržana dobit (gubitak)	8.925.921	0	0	0	0	8.925.921	100
Zakonske rezerve	1.103.334	0	0	0	0	1.103.334	100
Statutarne i ostale kapitalne rezerve	11.261.241	0	0	0	0	11.261.241	100
Revalorizacijske rezerve	87.767	0	0	0	0	87.767	100
Dobit (gubitak) prethodne godine	-17.086	0	0	0	0	-17.086	100
UKUPNO KAPITAL	55.096.146	0	0	0	0	55.096.146	100
UKUPNO OBVEZE I KAPITAL	398.486.212	216.721.064	54	21.116.911	5	160.648.237	40

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: <http://hnb.hr/statistika/agregirano-izvjesce/h-agrerirano-izvjesce.htm>.

Tablica 2. Obveze i kapital kreditnih institucija za 2012. godinu prema valutnoj strukturi, u tisućama HRK.

	Ukupno	Strane valute	Udio (%)	Kune uz valutnu klauzulu	Udio (%)	Kune	Udio (%)
OBVEZE						0	
Kreditni od financijskih institucija						0	
Kratkoročni krediti	3.273.492	349.393	11	48.533	1	2.875.566	88
Dugoročni krediti	13.529.389	246.782	2	9.006.466	67	4.276.141	32
Depoziti						0	
Transakcijski računi	47.466.333	8.850.541	19	0	0	38.615.792	81
Štedni depoziti	21.343.225	18.777.861	88	213.733	1	2.351.631	11
Oročeni depoziti	213.332.035	156.581.512	73	9.009.076	4	47.741.447	22
Ostali krediti						0	
Kratkoročni krediti	4.669.077	3.876.512	83	38	0	792.527	17
Dugoročni krediti	26.024.460	23.932.718	92	95.092	0	1.996.650	8
Derivatne financijske obveze i ostale financijske obveze kojima se trguje	1.752.333	1.438.915	82	1.781	0	311.637	18
Izdani dužnički vrijednosni papiri						0	
Kratkoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	0	0	0	0	0	0	0
Dugoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	300.000	0	0	0	0	300.000	100
Izdani podređeni instrumenti	1.391.037	702.123	50	605.018	43	83.896	6
Izdani hibridni instrumenti	3.340.732	1.596.631	48	1.272.276	38	471.825	14
Kamate, naknade i ostale obveze	13.282.935	4.310.930	32	344.392	3	8.627.613	65
UKUPNO OBVEZE	349.705.047	220.663.919	63	20.596.404	6	108.444.724	31
KAPITAL							
Dionički kapital	34.718.842	0	0	0	0	34.718.842	100
Dobit (gubitak) tekuće godine	2.809.466	0	0	0	0	2.809.466	100
Zadržana dobit (gubitak)	15.730.881	0	0	0	0	15.730.881	100
Zakonske rezerve	1.087.767	0	0	0	0	1.087.767	100
Statutarne i ostale kapitalne rezerve	3.307.837	0	0	0	0	3.307.837	100
Revalorizacijske rezerve	397.300	0	0	0	0	397.300	100
Dobit (gubitak) prethodne godine	-50.142	0	0	0	0	-50.142	100
UKUPNO KAPITAL	58.001.950	0	0	0	0	58.001.950	100
UKUPNO OBVEZE I KAPITAL	407.706.998	220.663.919	54	20.596.404	5	166.446.675	41

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: <http://hnb.hr/statistika/agregirano-izvjesce/h-agrerirano-izvjesce.htm>.

Tablica 3. Obveze i kapital kreditnih institucija za 2014. godinu prema valutnoj strukturi, u tisućama HRK.

	Ukupno	Strane valute	Udio (%)	Kune uz valutnu klauzulu	Udio (%)	Kune	Udio (%)
OBVEZE							
Kreditni od financijskih institucija							
Kratkoročni krediti	2.424.450	411.010	17	198.633	8	1.814.807	75
Dugoročni krediti	12.189.909	139.310	1	7.507.734	62	4.542.865	37
Depoziti							
Transakcijski računi	67.549.221	17.741.137	26	0	0	49.808.084	74
Štedni depoziti	18.057.146	15.723.950	87	31.184	0	2.302.012	13
Oročeni depoziti	207.163.615	154.821.047	75	8.324.289	4	44.018.279	21
Ostali krediti							
Kratkoročni krediti	3.806.907	2.970.311	78	38	0	836.558	22
Dugoročni krediti	18.233.169	18.136.617	99	96.552	1	0	0
Derivatne financijske obveze i ostale financijske obveze kojima se trguje	1.180.470	575.249	49	1.675	0	603.546	51
Izdani dužnički vrijednosni papiri							
Kratkoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	0	0	0	0	0	0	0
Dugoročni izdani dužnički vrijednosni papiri	299.948	0	0	0	0	299.948	100
Izdani podređeni instrumenti	2.049.994	1.302.431	64	667.207	33	80.356	4
Izdani hibridni instrumenti	2.402.786	874.788	36	1.241.595	52	286.403	12
Kamate, naknade i ostale obveze	11.620.200	3.973.910	34	438.459	4	7.207.831	62
UKUPNO OBVEZE	346.977.818	216.669.762	62	18.507.367	5	111.800.689	32
KAPITAL							
Dionički kapital	34.245.124	0	0	0	0	34.245.124	100
Dobit (gubitak) tekuće godine	2.041.160	0	0	0	0	2.041.160	100
Zadržana dobit (gubitak)	16.061.728	0	0	0	0	16.061.728	100
Zakonske rezerve	1.055.001	0	0	0	0	1.055.001	100
Statutarne i ostale kapitalne rezerve	2.590.340	0	0	0	0	2.590.340	100
Revalorizacijske rezerve	785.154	0	0	0	0	785.154	100
Dobit (gubitak) prethodne godine	-87.723	0	0	0	0	-87.723	100
UKUPNO KAPITAL	56.690.784	0	0	0	0	56.690.784	100
UKUPNO OBVEZE I KAPITAL	403.668.601	216.669.762	54	18.507.367	5	168.491.472	42

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: <http://hnb.hr/statistika/agregirano-izvjesce/h-agrerirano-izvjesce.htm>.

Prilog 3. Izvanbilančne stavke kreditnih institucija prema valutnoj strukturi

U nastavku slijedi tablični prikaz izvanbilančnih stavki kreditnih institucija prema valutnoj strukturi za razdoblje od 2010., 2012. i 2014. godine, izražen u stranim valutama, kunama uz valutnu klauzulu, kunama te postocima (%).

Tablica 1. Izvanbilančne stavke kreditnih institucija u 2010. godini prema valutnoj strukturi, u tisućama HRK.

	Ukupno	Strane valute	Udio (%)	Kune uz valutnu klauzulu	Udio (%)	Kune	Udio (%)
IZVANBILANČNE STAVKE							
Garancije	20.061.397	8.590.582	43	1.774.823	9	9.695.992	48
Nepokriveni akreditivi	1.373.640	1.373.640	100	0	0	0	0
Mjenična jamstva	368	0	0	0	0	368	100
Akceptirane mjenice	0	0	0	0	0	0	0
Revolving krediti	12.427.576	1.658.089	13	1.148.827	9	9.620.660	77
Okvirni maržni krediti	0	0	0	0	0	0	0
Ostali okvirni krediti i obveze financiranja	22.508.723	1.682.729	7	1.721.668	8	19.104.326	85
Ostale rizične klasične izvanbilančne stavke	2.977.804	2.209.889	74	215.816	7	552.099	19
Ukupno klasične izvanbilančne stavke	59.349.508	15.514.930	26	4.861.134	8	38.973.444	66
Izvedeni financijski instrumenti (aktivne stavke)	50.814.148	26.708.541	53	596.765	1	23.508.842	46
Izvedeni financijski instrumenti (pasivne stavke)	52.088.826	46.776.345	90	324.787	1	4.987.694	10
Ukupno ugovorena vrijednost izvedenih financijskih instrumenata	102.902.973	73.484.885	71	921.551	1	28.496.537	28

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: <http://hnb.hr/statistika/agregirano-izvjesce/h-agrerirano-izvjesce.htm>.

Tablica 2. Izvanbilančne stavke kreditnih institucija u 2012. godini prema valutnoj strukturi, u tisućama HRK.

	Ukupno	Strane valute	Udio (%)	Kune uz valutnu klauzulu	Udio (%)	Kune	Udio (%)
IZVANBILANČNE STAVKE							
Garancije	18.408.785	7.926.142	43	1.238.650	7	9.243.993	50
Nepokriveni akreditivi	1.247.892	1.247.892	100	0	0	0	0
Mjenična jamstva	810	0	0	0	0	810	100
Akceptirane mjenice	0	0	0	0	0	0	0
Revolving krediti	9.474.152	1.203.466	13	1.034.279	11	7.236.407	76
Okvirni maržni krediti	506	0	0	0	0	506	100
Ostali okvirni krediti i obveze financiranja	23.351.850	2.484.116	11	2.007.664	9	18.860.070	81
Ostale rizične klasične izvanbilančne stavke	3.038.488	2.218.802	73	160.277	5	659.409	22
Ukupno klasične izvanbilančne stavke	55.522.484	15.080.419	27	4.440.870	8	36.001.195	65
Izvedeni financijski							

instrumenti (aktivne stavke)	63.643.556	40.199.494	63	367.545	1	23.076.517	36
Izvedeni financijski instrumenti (pasivne stavke)	64.124.010	60.098.858	94	173.460	0	3.851.692	6
Ukupno ugovorena vrijednost izvedenih financijskih instrumenata	127.767.566	100.298.352	79	541.004	0	26.928.210	21

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: <http://hnb.hr/statistika/agregirano-izvjesce/h-agrerirano-izvjesce.htm>.

Tablica 3. Izvanbilančne stavke kreditnih institucija u 2014. godini prema valutnoj strukturi, u tisućama HRK.

	Ukupno	Strane valute	Udio (%)	Kune uz valutnu klauzulu	Udio (%)	Kune	Udio (%)
IZVANBILANČNE STAVKE							
Garancije	16.608.071	6.163.169	37	1.392.959	8	9.051.943	55
Nepokriveni akreditivi	959.258	959.258	100	0	0	0	0
Akceptirane mjenice	0	0	0	0	0	0	0
Revolving krediti	8.116.569	880.508	11	741.848	9	6.494.213	80
Okvirni maržni krediti	2.530	0	0	530	21	2.000	79
Ostali okvirni krediti i obveze financiranja	25.235.014	3.753.589	15	1.808.432	7	19.672.993	78
Ostale rizične klasične izvanbilančne stavke	3.076.187	2.491.556	81	95.258	3	489.373	16
Ukupno klasične izvanbilančne stavke	53.997.628	14.248.079	26	4.039.027	7	35.710.522	66
Izvedeni financijski instrumenti (aktivne stavke)	76.927.689	55.326.889	72	246.724	0	21.354.076	28
Izvedeni financijski instrumenti (pasivne stavke)	76.838.062	69.358.462	90	75.882	0	7.403.718	10
Ukupno ugovorena vrijednost izvedenih financijskih instrumenata	153.765.751	124.685.351	81	322.606	0	28.757.794	19

Izvor: Izrada autorice prema podacima Hrvatske narodne banke, dostupno na: <http://hnb.hr/statistika/agregirano-izvjesce/h-agrerirano-izvjesce.htm>.